

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra sociologie a andragogiky

TŘÍDNÍ UČITEL V SOUČASNÉ ŠKOLE

CLASS TEACHER IN TODAY'S SCHOOL

Bakalářská práce

Lenka Kučerová

Vedoucí bakalářské práce: doc. PhDr. Libuše Podlahová, Dr.

Olomouc 2013

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto závěrečnou práci zpracovala samostatně a že jsem uvedla všechny použité informační zdroje a literaturu.

V Olomouci dne 29.března 2013

.....
podpis

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala své vedoucí bakalářské práce doc. PhDr. Libuši Podlahové, Dr. za poskytnutí odborných rad, vstřícnost a čas, které mi věnovala s ochotou, trpělivostí a laskavostí.

OBSAH

OBSAH.....	4
ÚVOD.....	6
1 TEORETICKÁ ČÁST	7
1.1 Učitelská profese.....	7
1.2 Osobnost učitele.....	11
1.3 Pedagogický pracovník.....	12
1.3.1 Ředitel školy.....	12
1.3.2 Zástupce ředitele školy.....	13
1.3.3 Školní metodik a jeho funkce.....	13
1.3.4 Výchovný poradce a jeho funkce.....	14
1.3.5 Učitel základní školy, jeho úkoly a povinnosti	15
2 TŘÍDNÍ UČITEL A JEHO FUNKCE.....	17
2.1 Činnosti třídního učitele.....	19
2.2 Třídní učitel a jeho kompetence.....	21
2.3 Třídnická hodina	23
3 PRAKTICKÁ ČÁST	24
3.1 Metodologie výzkumného šetření.....	24
3.1.1 Cíl výzkumného šetření.....	24
3.1.2 Popis metody.....	24
3.1.3 Sběr dat.....	24
3.1.4 Charakteristika respondentů.....	25
4 VYHODNOCENÍ ZÍSKANÝCH DAT.....	27
4.1 Motivace k práci třídního učitele	27
4.2 Třídní učitel a jeho činnosti.....	28
4.3 Delegování činností třídního učitele	35
4.4 Obohacení pro třídního učitele.....	37
4.5 Zatěžující faktory ve funkci třídního učitele.....	38

4.6 Následné položky výzkumu	39
ZÁVĚR	45
Seznam literatury a informačních zdrojů.....	46
Právní předpisy	48
Internetové zdroje	49
Seznam tabulek	50
Seznam grafů	51
Seznam příloh	52

ÚVOD

Motto:

*„Skloniť sa treba k práci , čo dáva ľuďom chlieb.
Hlbšie sa však treba skloniť k matkám, čo dali život deťom.
Ale najhlbšie k učiteľom, čo z bytostí vychovali človeka, lebo je ľahšie vrch preniesť,
rieku zahatať, prinútiť ju proti prúdu tečť, ako vychovať človeka so srdcom a dušou
ľudskou.“*

Jan Amos Komenský

Třídní učitel – pojem obvyklý, patřící k běžnému životu. Pojem sice ano. Když si ale uvědomíme, co by měl každý třídní učitel ovládat a co musí zvládat, nemůžeme hovořit o obvyklosti.

Při vzpomínce na moje třídní učitele nelze jednoznačně říci, koho bych si oblíbila více či méně. A právě v tom je ona pointa. Každý byl tak jiný, každý z nich do svého poslání učít a vést kolektiv žáků či studentů dal kousek sebe a každého jsme jako třída neradi „opouštěli“ s představou, že lepšího třídního učitele na světě není.

Téma mé bakalářské práce mne velmi zaujalo už jen z toho důvodu, že učitelská profese není čistě profesí, ale posláním. Být učitelem je poslání. Totiž učitel žáky motivuje, předává jim znalosti a vědomosti, ale také svoje zkušenosti, které žáci budou moci využít nejen ve svém dalším vzdělávání, ale také v životě.

Být učitelem je zodpovědnost. Vůči společnosti, vůči žákům i vůči sobě samotnému.

Být učitelem znamená mít notnou dávku trpělivosti a být iniciativní.

Být učitelem je schopnost, nikoliv samozřejmost.

Třídní učitelé nemají jen ty „morální povinnosti“, ale musí vykonat i spoustu dalších věcí, které se týkají například vedení dokumentace. Nelze jednoznačně říct, zda je tato práce pro ně opravdu přítěží (díky individualitě každého) a zda by bylo možné, aby dané věci vykonával někdo jiný, a nebo s tím tak trochu počítají, že to k třídnictví patří. Samozřejmě, že není možné se v jakékoliv profesi zaměřit pouze na jednu věc a je třeba se jednotlivým složkám věnovat tak, jak je žádoucí. Ovšem smysl pro „rozložení sil“ mezi veškeré povinnosti třídního učitele nelze vystudovat na žádné škole, je třeba se dále vzdělávat, dozrávat a pracovat poctivě.

V teoretické části jsem se především zabývala působením třídního učitele tak, jak je na něj aktuálně nahlíženo v dostupné literatuře. Okrajově byly nastíněny funkce dalších pedagogických pracovníků. Praktická část bakalářské práce pojednává právě o motivaci pro třídní učitele, dále o tom, co je pro ně obohacující a co je pro ně zatěžující. Veškerá data byla získána pomocí dotazníkového šetření.

Na konec bych ráda dodala, že práce třídních učitelů je velmi důležitá a není jednoduché žáky zároveň vychovávat a vzdělávat.

Při výběru tématu k bakalářské práci třídní učitel v současné škole, jsem se domnívala, že je to oblast obsáhlá a velmi zajímavá, tudíž, že i literatury bude dostatek. Touto problematikou se však zabývá velmi málo autorů a literatury je nedostatek.

1 TEORETICKÁ ČÁST

1.1 Učitelská profese

Podle Vašutové má profese velký význam pro sociální status člověka. Ve společnosti existují různé kategorie zaměstnání a pracovních činností, které jsou charakteristické svou důležitostí a prestiží.¹

Jednou ze zvláštností učitelské profese je mýtus o nízké prestiži učitelského povolání. Výzkumy prestiže jednotlivých povolání vykazují značnou stabilitu v hodnocení jednotlivých profesí po dlouhou řadu let. U nás se v prestižních žebříčcích od 90. let 20. století na první místa dostali lékaři, vědci a vysokoškolští učitelé a hned za nimi jsou učitelé základních škol. Poté následují všechna ostatní povolání.

Další problém s prestiží učitelů spočívá v tom, že učitelé sami sebe hluboce podhodnocují. Učitelé se na prestižní škále jednotlivých povolání hodnotí daleko níže, než jak je hodnotí veřejnost.²

Učitelství podle Koti bychom mohli charakterizovat jako povolání, které zaujímá ve společnosti významné místo. Prestiž a role této profese jsou odvozeny z významu socializace, které je podrobován každý lidský jedinec.³

Hlavní znaky profesí podle Štecha:

- expertní, teoretické a praktické znalosti nezbytné pro řešení důležitých společenských otázek a problémů,
- zájem o větší prospěch společnosti,
- autonomie v rozhodnutích týkajících se profese,
- etický kodex, podle kterého se musí příslušníci profese chovat a být zodpovědní,
- existence „profesní kultury“ projevující se ve fungování profesní organizace.⁴

Nejdůležitější znaky profese podle Krykorkové, Váňové a kol.:

- soubor profesních a expertních znalostí a dovedností - odlišení profesionála od laika,
- dlouhá doba speciálního výcviku,
- smysl pro službu veřejnosti, celoživotní angažovanost a oddanost klientům,
- etický kodex,
- existence profesních komor, které pečují o profesní etiku,
- kontrola nad licenčními standardy na výkon profese,
- autonomie rozhodování o vybraných sférách činnosti,
- odpovědnost za výkon činnosti,
- vysoká úroveň autority, ale také důvěry a sociální prestiže ve společnosti.⁵

Plischke uvádí, že učitelská profese je jedna z největších profesních skupin, která neustále kvantitativně roste, ale také diferencovaná socioprofesionální skupina co se týče charakteru a obsahu pracovní činnosti, věkové struktury vyučovaných žáků, věkové struktury

¹ Srov. VAŠUTOVÁ, Jaroslava. *Být učitelem: co by měl učitel vědět o své profesi*. Praha. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2007. s. 29.

² KOŤA, Jaroslav. Učitelství jako povolání. In KASÍKOVÁ, Hana a Alena VALIŠOVÁ a kol. *Pedagogika pro učitele*. 2. vydání. Praha: Grada Publishing, a. s., 2007. s. 16.

³ Srov. HAVLÍK, Radomír a Jaroslav KOŤA. *Sociologie výchovy a školy*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. 151 s.

⁴ ŠTECH, Stanislav. Co je učitelství a lze se mu naučit? In VAŠUTOVÁ, Jaroslava. *Být učitelem: co by měl učitel vědět o své profesi*. 2., přeprac. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2007. s. 8.

⁵ KRYKORKOVÁ, Hana a Romana VÁŇOVÁ a kol. *Učitel v současné škole*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, 2010. s. 37.

učitelského sboru, ale také skupina s počtem pracovníků, poměrem mužů a žen v této profesi.⁶ Učitelství patří mezi „pomáhající profese“. Znamená to angažovat se ve škole, ve vztahu k žákům, rodičům, dalším učitelům, vedení a veřejnosti.

Učitelské povolání vyžaduje:

- určitou kvalifikaci-vysokoškolskou,
- odborné znalosti a dovednosti-profesní kompetence,
- zákonné oprávnění.⁷

Plischke dále uvádí, že „profesní“ znamená, že se jedná o ty schopnosti, dovednosti, postoje a návyky, které jsou typické pro práci učitele a vychovatele.

Složky profesní kompetence učitele:

- odborně předmětová,
- psychodidaktická,
- organizační a řídicí,
- komunikační,
- diagnostická a intervenční,
- poradenská konzultativní,
- sebereflexivní.⁸

Profesní kompetence učitele se utvářejí v procesu profesionalizace, který Vašutová uvádí jako:

- praktickou a teoretickou přípravu v rámci dalšího vzdělávání,
- zkušenosti, které získá učitel učitelkou praxí ve škole a studiem učitelství,
- vliv profesního prostředí (na fakultě, připravující budoucí učitele a působení učitelského sboru školy),
- přizpůsobení se změnám ve školství a požadavkům společnosti,
- sebehodnocení, hospitaci zkušených kolegů a ředitelů škol,
- vlastní příspěvky pro kvalitnější vzdělávání a výchovu.⁹

Profesním kompetencím bude věnována kapitola 2.2 *Třídní učitel a jeho kompetence*. V Pedagogickém slovníku je uvedeno, že učitelské povolání je sociální pracovní role spojená s výkonem souboru činností, jejichž smyslem je působit na chování, přesvědčení a citění žáků a předávat jim znalosti, dovednosti a návyky vytvořené kulturou předchozích generací.¹⁰

J. Průcha uvádí, že dobří učitelé se zajímají nejen o intelektuální růst svých žáků, ale i o rozvoj jejich morálního charakteru.

Učitelé pomáhají svým žákům posilovat jejich morální a osobní charakter nikoliv tím, že by je jen učili o principech, ale hlavně tím, že jim jsou příkladem.¹¹

Pro profesi učitele je typický:

- komplexní charakter povolání,

⁶ Srov. PLISCHKE, Jitka. Učitel současné školy. In PODLAHOVÁ, Libuše. *Učitel sekundární školy 1*. Olomouc: UP Olomouc, 2007. s. 10.

⁷ Srov. VARVAŘOVSKÁ, Soňa. Postavení učitele v české škole. Brno: MU Brno, 2010. s. 87. In PRŮCHA, Jan. *Učitel : současné poznatky o profesi*. Praha: Portál, 2002b. 160 s.

⁸ PLISCHKE, Jitka. Učitel současné školy. In PODLAHOVÁ, Libuše. *Učitel sekundární školy 1*. Olomouc: UP Olomouc, 2007. s. 21.

⁹ Srov. VAŠUTOVÁ, Jaroslava. *Být učitelem: Co by měl učitel vědět o své profesi*. 2., přeprac. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2007. s. 29.

¹⁰ PRŮCHA, J., J. MAREŠ a E. WALTEROVÁ. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2003. s. 262.

¹¹ ŠVECOVÁ, Jana, ed. a Jaroslava VAŠUTOVÁ, ed. *Problémy učitelské profese ve světě*. In PRŮCHA, Jan. *Přehled pedagogiky*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 1997. 40-41 s. Access to Documents '97.

- mnohost rolí,
- nároky na psychiku,
- hodnocení práce učitele z mnoha stran,
- stálá reflexe výsledků vlastní práce,
- časová zátěž,
- nedostatečná zpětná vazba.¹²

Jako každá jiná profese, tak i učitelská má svá specifika, svá úskalí, ale i pozitiva, která zcela určitě v profesi učitele převažují.

Kohoutek řadí mezi pozitivní vlivy např.:

- klidné, pohodové klima školy,
- dobrý pocit z pracovních úspěchů a ze školních soutěží,
- zájem žáků dovědět se více nových poznatků,
- pocit naplnění, pocit učitele, že dělá hodně pro společnost,
- úspěch při různých školních soutěžích a olympiádách,
- nadstandardní dny volna,
- pestrá a tvůrčí práce,
- pracovní doba,
- sebevzdělávání,
- předávání znalostí a zkušeností,
- školní prostředí,
- dobrá spolupráce s rodiči při jejich zájmu o dění ve škole.¹³

Samozřejmě, že záleží hodně na personálním složení pedagogického sboru, složení žáků ve třídě a ve škole a na zájmu rodičů. Ke každému pozitivu můžeme jmenovat za určitých výše uvedených souvislostí i některá negativa, spojená s pedagogickou činností, která učitelskou profesi nikterak neobohacují, nicméně se ve škole vyskytují.

Jmenujme jich alespoň malou část: špatné klima školy a zároveň i nepříznivá kultura školy, napjatá atmosféra ve třídě, žáci s problémovým chováním, špatná komunikace ve třídě, stres, pocity nedoceněné práce, nekázeň, vulgarita žáků, administrativní zátěž, přeplněnost tříd, finanční možnosti školy, časová náročnost (přípravy), časté změny školských koncepcí, nebo zátěž při tvorbě a zavádění RVP¹⁴

I když je to starší literatura i pojetí a více se dnes „bazíruje“ na profesních dovednostech, které jsou komplexnější, můžeme podle Maňáka uvést škálu učitelových dovedností.

Škála učitelových dovedností podle Maňáka:

- dovednosti projektivní** (plánování vyučovacího procesu, příprava výuky předmětu, tematického celku, tématu a konkrétní vyučovací hodiny)
- dovednosti realizační** (vlastní komunikace učitele s žáky za účelem sdělování vzdělávacích obsahů nebo za účelem výchovného působení a ovlivňování)
- dovednosti diagnostické** (činnosti kontrolní a hodnotící povahy, např. kontrolu a hodnocení žakových vědomostí, ale i sebekontrolu)

¹² Srov. PLISCHKE, Jitka. Učitel současné školy. In PODLAHOVÁ, Libuše. *Učitel sekundární školy 1*. Olomouc: UP Olomouc, 2007. s. 17.

¹³ KOHOUTEK, Rudolf. *Školní, pracovní a další prostředí s vlivem na vývoj osobnosti*. [online], 2009 [cit. 2012-11-21]. Dostupný z WWW: <<http://rudolfkohoutek.blog.cz/0911/skolni-pracovni-a-dalsi-prostredi-s-vlivem-na-vyvoj-osobnosti>>

¹⁴ Tamtéž.

Naznačené skupiny dovedností zahrnují řadu dílčích dovedností, jejichž osvojení předpokládá předchozí zvládnutí určitých odborných, pedagogických a psychologických dovedností.

Z hlediska psychologického charakteru profesionálních činností učitele je možno rozlišovat:

- dovednosti intelektuální,
- dovednosti psychomotorické,
- dovednosti sociálně komunikativní.

Zejména poslední jmenované jsou důležitým nástrojem realizace učitelské kompetence. Zahrnují nejen obecně lidskou a specificky pedagogickou komunikaci se žáky během vyučování i mimo ně, ale i komunikaci s ostatními učiteli a rodiči.

Dovednosti intelektuální zahrnují:

- didaktickou klasifikaci učiva,
- volbu prostředků a metod,
- stanovování cílů,
- prognózu výukového efektu při realizaci výukové činnosti,
- řešení konkrétních výukových situací,
- práci s textem, odpověďmi žáka, improvizace,
- hodnocení výuky (myšlenková analýza výsledků práce žáků i vlastní),
- rozbor příčin úspěšnosti nebo neúspěšnosti učebního procesu.

Dovednosti psychomotorické jsou spojeny s pohybovou činností učitele:

- pohyb po třídě, využívání prostoru třídy,
- práce s názornými či technickými pomůckami,
- pohybová činnost v předmětech, pro něž je typická pohybová fyzická činnost.

Dovednosti sociálně komunikativní

Tyto jsou vlastním základem nejen učitelské práce, ale i veškerých mezilidských kontaktů. Zprostředkovávání učiva není možné bez dobré úrovně komunikativních dovedností. Závisí ovšem i na dobrovolné sebevzdělávací aktivitě a na ochotě ke skutečně vstřícné a efektivní lidské komunikaci.

Příklady těchto dovedností:

- navazování kontaktů,
- umění vedení rozhovoru,¹⁵
- vytváření pracovního klimatu,
- umění zprostředkovat učivo, vysvětlit pojmy,
- práce s žákovou odpovědí,
- práce s hlasem,
- přesvědčování, argumentace a zdůvodňování,
- umění učinit výklad atraktivním,
- jazyková a stylistická kompetence, spisovnost,
- neverbální komunikace,
- společenské chování, vystupování.

¹⁵ MAŇÁK, Josef. a kol. *Profesionální praktika z pedagogiky*. 1. Vyd. Brno: Masarykova univ., 1992. 2. s.

1.2 Osobnost učitele

Osobnost učitele podle Kohoutka a Ourody:

- je nejmocnější nástroj ovlivňování žáků,
- je působivější, než zvolené pedagogické metody, prostředky a techniky, které směřují záměrně k výchovným účinkům.¹⁶

Učitel není pouhým „přenašečem“ vědomostí, dovedností, schopností a návyků, ale současně i vychovává tím, jakou je osobností.¹⁷ Předpokladem kladného vlivu na žáky je autorita učitele a působivost jeho osobnosti.¹⁸

L. Podlahová uvádí, že každé povolání vyžaduje určité osobnostní charakteristiky, týkající se talentu, znalostí, speciálních schopností, temperamentu, charakteru, sklonů atd.

Již u antických učenců byly vytyčovány žádoucí rysy osobnosti učitelů, což pokračovalo u J. A. Komenského a ostatních pedagogů.¹⁹

Osobnost učitele hraje jednu z klíčových rolí. Poznamenejme, že učitel vychovává děti různých osobností a povah. K těmto osobnostem a povahám musí přizpůsobit svoje chování, musí se chovat diferencovaně. Musí volit taktiku výkladu, či chování tak, aby výuka byla atraktivní a účinná pro všechny žáky.

Pedagog imponuje žákům především kladným a spravedlivým postojem k nim a teprve pak svými znalostmi a pracovními schopnostmi, klidem a objektivností. Pro svého oblíbeného učitele žáci často vykazují zvýšené pracovní úsilí.

Kohoutek a Ouroda uvádějí, že vliv pedagoga nenahradí ani učebnice, ani mravní poučování, ani soustava trestů a povzbuzování. Osobní příklad učitele a kouzlo jeho osobnosti jsou nenahraditelné.

Nelešovská uvádí, že učitelská osobnost se neobejde bez vřelého, ale i hlubokého vztahu k dětem a bez komunikativních dovedností. Učitel současnosti musí naplňovat měnící se požadavky společnosti a zároveň se musí orientovat v nových poznacích vědy a kultury.²⁰

Podle Plischke se typologií učitele označuje specifická profesní kategorizace osobnosti, která přihlíží k důležitým znakům osobnosti učitele ve vztahu k jeho povolání.

Můžeme uvést nejznámější typologie:

1. Typologie podle Döringa:

- estetický, náboženský, teoretický, sociální, ekonomický a politický.

2. Typologie podle Caselmanna:

- logotrop - učitel, který se zaměřuje na učivo, předmět a na vzdělávací stránku svého působení,
- paidotrop - učitel zaměřený na osobnost žáka, na jeho formování a vedení ve výuce,
- autoritativní – učitel, který chce vše řídit, chybí mu často smysl pro humor či spravedlnost,
- sociální-vede žáky k samostatnosti, zodpovědnosti a působí na žáky radou.

3. Typologie podle Luka:

- při předávání učiva se dělí na typ reproduktivní a produktivní,
- dle vztahu ke světu se dělí na bezprostřední a reflexivní.²¹

¹⁶ KOHOUTEK, Rudolf a Karel OURODA. *Psychologie osobnostních typů učitele*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, s.r.o. Brno, 1998. s. 12.

¹⁷ Srov. PROKEŠOVÁ, Miriam. *Osobnost učitele, aneb Ten, který miluje*. Ostrava: VAVA, 1997. s. 13.

¹⁸ KOHOUTEK, Rudolf a Karel OURODA. *Psychologie osobnostních typů učitele*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, s.r.o. Brno, 1998. s. 6.

¹⁹ PODLAHOVÁ, Libuše. *První kroky učitele*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2004. s. 197.

²⁰ Srov. NELEŠOVSKÁ, Alena. *Pedagogická komunikace v teorii a praxi*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2005. s. 11.

²¹ PLISCHKE, Jitka. Učitel současné školy. In PODLAHOVÁ, Libuše. a kol. *Učitel sekundární školy 1*. Olomouc: UP Olomouc, 2007. s. 16.

Introvert, ale také extrovert, může efektivně vyučovat-ovšem pouze pokud se umí učit ze svých chyb a úspěchů.²² V současné době se výrazně rozvíjí nová nauka o osobnosti učitele, tzv. Pedeutologie.²³

Vliv učitelovy osobnosti na mladou duši je výchovnou silou, kterou nenahradí učebnice, ani mravní poučování, ani systém trestů a povzbuzování.²⁴

Jak uvádí Grecmanová, Komenský požaduje po učitelích:

- to, co mají vyučovat, aby dobře znali,
- aby byli profesionálové,
- aby měli k učitelství pozitivní a kladný vztah.²⁵

Cílem vzdělání a moudrosti je, aby člověk viděl před sebou jasnou cestu života, po ní opatrně vykračoval, pamatoval na minulost, znal přítomnost a předvídal budoucnost.

Jan Amos Komenský

1.3 Pedagogický pracovník

Následující text bude věnován pracovnímu zařazení pedagogických pracovníků, budou zde uvedeny jejich role a činnosti, které zastávají kromě přímé vyučovací povinnosti.

Podle pedagogického slovníku je pedagogickým pracovníkem osoba, která vyučuje a vychovává děti a mládež nebo dospělé v základních, ve středních nebo ve speciálních školách nebo vykonává obdobnou činnost podle zvláštních předpisů. Pedagogický pracovník má odbornou a pedagogickou způsobilost.²⁶

Zákon o pedagogických pracovnících vymezuje, že pedagogický pracovník je ten, kdo koná přímou vyučovací, přímou výchovnou, přímou speciálně pedagogickou nebo přímou pedagogicko-psychologickou činnost přímým působením na vzdělávaného, který uskutečňuje výchovu a vzdělávání na základě zvláštního právního předpisu. Je zaměstnancem právnické osoby, která vykonává činnost školy, nebo zaměstnancem státu či ředitelem školy, není-li k právnické osobě vykonávající činnost školy v pracovněprávním vztahu nebo není-li zaměstnancem státu. Pedagogickým pracovníkem je též zaměstnanec, který vykonává přímou pedagogickou činnost v zařízeních sociální péče (zákon č. 563/ 2004 Sb.).²⁷

1.3.1 Ředitel školy

Je pracovník zákonem pověřený výkonem některých funkcí státní správy ve školství. Jeho kompetence ve vztahu ke škole, veřejnosti, obci aj. jsou rozsáhlé - zejména řídí školu, předškolní zařízení nebo školské zařízení, odpovídá za plnění učebních plánů a učebních osnov, za odbornou, výchovnou a vzdělávací práci, efektivní využívání finančních prostředků či jmenuje své zástupce.²⁸

Ředitel školy by měl splňovat vzdělání a pedagogickou praxi dle zákona č.563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících²⁹ a dle vyhlášky o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků.³⁰

²² Srov. PETTY, Geoffrey. *Moderní vyučování*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1996. s. 362.

²³ KOHOUTEK, Rudolf a Karel OURODA. *Psychologie osobnostních typů učitele*. Brno: CERM, 1998. s. 6.

²⁴ GRECMANOVÁ, H., D. HOLOUŠOVÁ a E. URBANOVSKÁ. *Obecná pedagogika I*. Olomouc: Hanex, 1998. s. 167.

²⁵ Srov. KOMENSKÝ, J. A. Analytická didaktika. In GRECMANOVÁ, H., D. HOLOUŠOVÁ a E. URBANOVSKÁ. *Obecná pedagogika I*. s. 14. Olomouc: Hanex, 1998. s. 168.

²⁶ PRŮCHA, J., E. WALTEROVÁ a J. MAREŠ. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2003. s. 159-160.

²⁷ Zákon č. 563/ 2004 Sb. o pedagogických pracovnících.

²⁸ PRŮCHA, J., E. WALTEROVÁ a J. MAREŠ. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2003. s. 206.

²⁹ Zákon č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících.

³⁰ Vyhláška č. 317/2005 Sb. o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků.

Podle Štočka ředitel řídí školu, je vedoucím této organizace a ve své pravomoci má i jmenování a odvolání svého zástupce. Zodpovídá také za splnění učebních osnov a plánů, za pedagogickou úroveň výchovně vzdělávací práce a za efektivní využívání hospodářských prostředků. Dále rozhoduje o odkladu povinné školní docházky, o odložení povinné školní docházky, o zařazení dětí do školní družiny, a nebo do školního klubu.³¹

Ředitel školy dle zákona³² odpovídá za:

- poskytování vzdělávání a školské služby v souladu s tímto zákonem a vzdělávacími programy uvedenými v § 3 školského zákona odbornou a pedagogickou úroveň vzdělávání a školských služeb,
- vytváření podmínek pro výkon inspekční činnosti České školní inspekce a přijímání následných opatření,
- vytváření podmínek pro další vzdělávání pedagogických pracovníků a pro práci školské rady.

1.3.2 Zástupce ředitele školy

Ve většině případů řadíme k nejzákladnějším povinnostem zástupce ředitele školy následující:

- v době nepřítomnosti ředitele za něj vystupuje jako statutární zástupce,
- řídí a kontroluje výchovnou, ale i vzdělávací činnost pedagogických pracovníků, řídí, hodnotí a kontroluje práci podřízených pracovníků a ukládá jim úkoly v souladu s pracovním řádem a pracovní smlouvou,
- koná přímou výchovně-vzdělávací práci se žáky,
- spolupracuje se zákonnými zástupci žáků, zřizovatelem a dalšími orgány ve smyslu zajišťování výchovně-vzdělávací práce ve škole,
- zajišťuje zastupování nepřítomných pedagogických pracovníků,
- zajišťuje další vzdělávání pedagogických pracovníků-dle nabídek,
- kontroluje a zajišťuje dodržování předpisů BOZP a požární ochrany,
- kontroluje dodržování pracovního řádu, pracovní doby a plnění plánu práce,
- vykonává kontrolní a hospitační činnost, vede o ní písemné záznamy,
- společně s učiteli řeší přestupky žáků,
- řídí se směrnicemi školy a nařízeními ředitele školy, dále zákoníkem práce a pracovním řádem.

1.3.3 Školní metodik a jeho funkce

Podle L. Podlahové se školní metodik řídí Metodickým pokynem ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže. Kdo je školní metodik prevence, jaké úkoly plní, s kým spolupracuje? Z titulu své funkce i z pocitu občanské a lidské odpovědnosti může například:

- koordinovat přípravu tzv. Minimálního preventivního programu a jeho zavádění ve škole, podílet se na jeho realizaci, inovovat jej a vyhodnocovat jeho účinnost,
- metodicky pomáhat učitelům jednotlivých předmětů při etické a právní výchově v rámci jejich předmětů, při výchově ke zdravému životnímu stylu, ochraně životního prostředí atd.,
- poskytovat učitelům odborné informace z oblasti prevence nežádoucích jevů, navrhnout a doporučovat vhodné odborné a metodické materiály k této problematice,

³¹ Srov. ŠTOČEK, Milan. *Rukověť třídního učitele základní školy*. Praha: Atre, 2002. s. 73.

³² Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).

- ve spolupráci s ostatními učiteli sledovat projevy a rizika vzniku sociálně patologických jevů,
- navrhnout opatření k odhalování těchto rizik a k řešení již vzniklých situací a projevů,
- informovat učitele o způsobech řešení krizových situací a v případech výskytu sociálně patologických jevů spolupracovat s okresním metodikem preventivních jevů či krajským koordinátorem prevence,
- účastnit se porad a zajišťovat přenos informací do školy,
- spolupracovat s dalšími krizovými, poradenskými a preventivními zařízeními, institucemi zajišťujícími sociálně/právní ochranu dětí a mládeže,
- zajišťovat informovanost žáků, učitelů a rodičů o činnosti a možnostech těchto institucí a organizací.³³

1.3.4 Výchovný poradce a jeho funkce

Ve funkci výchovného poradce pracuje učitel, který kromě předmětů své aprobace doplňkově vystudoval obor výchovné poradenství nebo je pro tuto funkci jinak kvalifikován a má nejméně tříletou pedagogickou praxi.³⁴

Podle M. Štočka je výchovný poradce odpovědný za svou činnost řediteli školy, na níž je zřízen: metodicky je řízen příslušnou pedagogicko-psychologickou poradnou.³⁵

Ministerstvo školství stanoví předpoklady kvalifikace výchovného poradce.³⁶ Můžeme také uvést, že výchovný poradce úzce spolupracuje se školním psychologem (pokud ve škole je) a s preventistou negativních jevů (pokud tuto funkci nevykonává sám), a to zejména při řešení problémů týkajících se alkoholismu, kouření, drog, šikany, záškoláctví, kriminality, delikvence, virtuálních drog (počítač, televize, video), patologického hráčství, vandalismu, sprejerství, xenofobie, intolerance, antisemitismu, rasismu a všech možných jiných mravních nástrah a pastí.

Podlahová uvádí, že „výchovný poradce je ve škole ustanoven hlavně proto, aby radil a pomáhal žákům při:

- řešení jejich studijních, osobních i rodinných problémů,
- volbě další vzdělávací cesty,
- volbě povolání,
- administrativních úkonech spojených s přihláškami na školy,
- volbě zájmových činností.³⁷

Náplň práce výchovného poradce bývá většinou následující:

a) péče o žáky s výukovými potížemi a zdravotním postižením:

- ve spolupráci s ostatními pedagogickými pracovníky sleduje žáky s výukovými problémy,
- předkládá učitelům, řediteli školy a rodičům návrhy na další péči o tyto žáky,
- zajišťuje případné vyšetření v PPP, SPC,
- pomáhá učitelům zprostředkovat podklady pro psychologická a speciálně – pedagogická vyšetření,
- vede evidenci integrovaných žáků ve škole a podílí se spolu s ostatními pedagogy na zpracování dokumentace pro integrované žáky,
- metodicky pomáhá učitelům poskytujícím nápravnou péči,

³³ PODLAHOVÁ, Libuše. *První kroky učitele*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2004. s. 153-154.

³⁴ Tamtéž.

³⁵ ŠTOČEK, Milan. *Rukověť třídního učitele základní školy*. Praha: Atre, 2002. s.100.

³⁶ Vyhláška 317/2005 Sb. o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků.

³⁷ PODLAHOVÁ, Libuše. *První kroky učitele*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2004. s.152.

- poskytuje poradenskou činnost pro rodiče.
- b) péče o žáky s výchovnými problémy:**
 - v součinnosti s ostatními pedagogickými pracovníky iniciuje vyhledávání a šetření žáků, jejichž jednání a chování vyžaduje zvláštní pozornost,
 - dohlíží na vedení dokumentace výchovných problémů u třídních učitelů,
 - poskytuje poradenskou činnost pro žáky v obtížných situacích,
 - navrhuje řešení konfliktních situací (rodič - učitel, žák-učitel, žák-žák),
 - spolupracuje s dalšími institucemi,
 - reaguje na podněty žáků ze schránky důvěry, která je volně přístupná v areálu školy.
- c) další metodická a informační činnost:**
 - předává informace z oblasti výchovného poradenství dalším pedagogickým pracovníkům,
 - informuje žáky a jejich rodiče o činnosti Pedagogicko-psychologické porady a speciálně-pedagogického centra a o dalších poradenských službách v regionu, (úřad práce, sociální péče, krizová centra, volnočasové aktivity pro žáky atd.),
 - poskytuje poradenskou činnost pro žáky v obtížných situacích v době pobytu ve škole,
 - poskytuje poradenskou činnost pro rodiče,
 - ve spolupráci s ostatními pedagogy pracuje na zavádění a vyhodnocení preventivních programů (protidrogová prevence, vandalismus, šikana atd.),
 - spolu s třídními učiteli sleduje žáky ze znevýhodňujícího sociálně-kulturního prostředí,
 - úzce spolupracuje s metodikem prevence.
- d) kariérové poradenství:**
 - poskytuje poradenskou činnost v této oblasti pro žáky a rodiče,
 - informuje o studijních možnostech, pomáhá při vyplnění a včasném odeslání přihlášek ke studiu,
 - spolupracuje s třídními učiteli vycházejících tříd v dané problematice,
 - organizuje schůzky zástupců SŠ s vycházejícími žáky a jejich zákonnými zástupci,
 - zpracovává přehledy o přijetí žáků.
- e) vedení dokumentace:**
 - soustřeďuje odborné zprávy o žácích v poradenské péči,
 - vede databázi žáků s vývojovými poruchami učení, integrovaných žáků a pravidelně ji aktualizuje,
 - vede evidenci individuálních studijních plánů těchto žáků,
 - spolu s ostatními pedagogy a PPP provádí vyhodnocení účinnosti individuálních studijních plánů školy.

1.3.5 Učitel základní školy, jeho úkoly a povinnosti

Dobrým učitelem se člověk nerodí – dobrým učitelem se člověk může postupně stávat.³⁸ Učitel je přímo podřízen zástupci ředitele školy. Jedná jménem školy s rodiči ve věcech, které se týkají jejich dětí.

Definice z Pedagogického slovníku: „*Učitel je jedním ze základních činitelů výchovně-vzdělávacího procesu, profesionálně kvalifikovaný pedagogický pracovník, spoluzodpovědný za přípravu, řízení, organizaci a výsledky tohoto procesu.*“³⁹

Plischke také uvádí, že v současném pojetí je kladen důraz na vyučovací činnost učitele, avšak učitel přejímá i další sociální role:

- komunikuje s kolegy, rodiči a širokou veřejností,
- spoluvytváří prostředí vhodné pro výchovně-vzdělávací procesy,
- koordinuje a organizuje činnost žáků,

³⁸ PETTY, Geoffrey. *Moderní vyučování*. Vyd.1. Praha: Portál, 1996. s. 362.

³⁹ PRŮCHA, J., E. WALTEROVÁ a J. MAREŠ. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2003. s. 261.

- analyzuje a hodnotí výsledky procesu učení.⁴⁰

Být učitelem-stát se nositelem výchovných idejí a ideálu vzdělanosti-znamená být v první řadě osobností. A tomu se v pravém slova smyslu nelze vyučit ani naučit. Věrohodným učitelem se může stát pouze ten, kdo vychovává sám sebe, kdo na sobě zakouší a je schopen prožívat veškerou problematičnost lidské existence, kdo dokáže studovat sám sebe a klade si otázky, zda je schopen vykonat to, co požaduje od jiných.⁴¹

Konkrétní pracovní náplň učitele základní školy může většinou obsahovat následující povinnosti:

- řídí výchovu a výuku v předmětech a třídách podle své kvalifikace a podle pracovního úvazku přiděleného vedením školy,
- odpovídá za celkové plnění výchovně vzdělávacích úkolů ve třídách, především za úroveň dosahovaných výsledků,
- zajišťuje dodržování ochrany osobních a citlivých údajů žáků školy,
- zajišťuje organizaci výchovy a výuky ve třídách (resp. skupinách) přidělených úvazkem nebo plánem,
- diagnostikuje a hodnotí své žáky,
- vykonává dozor nad žáky podle pracovního úvazku nebo plánu zastupování,
- zajišťuje bezpečnost žáků při všech činnostech organizovaných školou,
- organizuje různé sportovní akce.

Úkoly a požadavky kladené na učitele v našich současných podmínkách jsou zejména tyto:

- vyučovat a vzdělávat, řídit osvojování vědomostí, dovedností, návyků i rozvoj schopností žáků,
- vychovávat žáky, celou třídu i každého jednotlivce, formovat jejich zájmy, postoje, přesvědčení, charakter a vědecký světový názor,
- být ve styku se žáky, vytvořit si specifické vztahy s kolektivem i s jeho jednotlivými členy, utvářet vztahy odpovídající etickým principům socialistické společnosti a jejím výchovným cílům,
- soustavně poznávat žáky, jejich vývoj a výsledky vyučování a výchovy a podle toho řídit další výchovně-vzdělávací proces,
- osvojit si určitý vědní obor a soustavně se v něm dále vzdělávat,
- osvojit si potřebné pedagogické a psychologické poznatky, metody a způsoby myšlení, dále se v nich vzdělávat a užívat jich ke zdokonalování vlastní práce,
- dávat žákům pozitivní příklad ve způsobu života a v projevech osobnosti,
- prohlubovat svůj kulturní a politický rozhled, účastnit se veřejného života a dbát o své tělesné a duševní zdraví,
- koordinovat a organizovat mnohostrannou činnost vlastní i činnosti žáků a dalších osob, které ovlivňují formování osobnosti žáků.⁴²

⁴⁰ PLISCHKE, Jitka. Učitel současné školy. In PODLAHOVÁ, Libuše. a kol. *Učitel sekundární školy 1*. Olomouc: UP Olomouc, 2007. s. 9.

⁴¹ KOŤA, Jaroslav. Učitelství jako povolání. In KASÍKOVÁ, Hana a Alena VALIŠOVÁ. a kol. *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada, 2007. s. 10.

⁴² ČÁP, Jan. *Psychologie pro učitele*. Praha: SPN, 1987. s. 304.

2 TŘÍDNÍ UČITEL A JEHO FUNKCE

Jak uvádí Blížkovský vznik funkce třídního učitele souvisí s rozšířením hromadného vyučování prostřednictvím vyučovacích hodin ve třídách. Hlavní zásluhu na propracování této nové, podstatně efektivnější organizace vyučování má J. A. Komenský. Ve Velké didaktice uvádí, že „*Jen jeden učitel má řídit třídu, podobně jako jedno slunce osvětluje, zahřívá a zavlažuje zemi a zachovává vždy týž pořádek, jaký dnes, takový zítra...*“⁴³

Podle pedagogického slovníku můžeme popsat třídního učitele, který organizačně řídí a výchovně vede kolektiv žáků ve třídě. Koordinuje výchovně-vzdělávací činnost všech učitelů vyučujících ve třídě a spoluprací s rodiči. Vede pedagogickou dokumentaci a provádí administrativní činnosti ve své třídě.⁴⁴

Třídní učitel je přímým vychovatelem žáků své třídy. K této stránce jeho činnosti náleží vlastní výchovné a vzdělávací působení na žáky během vyučování i mimo ně. L. Podlahová dále uvádí, že třídní učitel je funkce, kterou by měl zastávat zralý člověk a zkušený pedagog, což není vždycky případ začínajícího učitele. Na třídním učiteli totiž ve značné míře závisí, jak se žáci cítí v prostředí, které na ně permanentně klade vysoké intelektové a morální požadavky, ale i to, jaká se ve třídě vytvoří parta či kolektiv.⁴⁵

Třídní učitel má ve výchově žáků významné postavení. Podmínky pro ustavení funkce třídního učitele byly vytvořeny teprve tehdy, kdy bylo dosaženo určitého stupně demokratizace vzdělání a výchovy. Výchovné poslání třídního učitele v současném školském systému tak především dostává charakter koordinačního a integračního činitele.

Pro funkci třídního učitele je příznačný:

- globální zřetel k vývoji jednotlivých žáků i žakovského kolektivu jako celku,
- co nejužší a nejdůvěrnější kontakt se žáky své třídy, založený na oboustranné ochotě ke spolupráci,
- pozitivní vztah k žákům, v jehož prizmatu jsou viděny aktivity a požadavky ostatních učitelů, konflikty, úspěchy, nedostatky i prohry žáků při současném zachování plné, osobními kvalitami podložené autority třídního učitele,
- péče o rozvoj individuality každého žáka jakožto jednotlivce, permanentní stimulace a posilování aktivity, iniciativy, samostatnosti a tvořivosti žáků ve třídě.

Výchovná práce třídního učitele je mnohotvárná, odborně náročná a velmi zodpovědná. Práci třídního učitele není možno vykonávat bez iniciativy, osobitého tvořivého přístupu a neutuchajícího pedagogického nadšení.⁴⁶

Funkci třídního učitele L. Podlahová popsala následovně:

Třídní učitel může (a snad i chce) být:

- ředitelem činností třídy, kdy rozhoduje, plánuje a řídí činnosti jednotlivců i celé třídy,
- manažerem, který nerozhoduje o všem sám podle řídicích schémat, ale na základě měnících se situací umí společně s třídou hledat a nacházet optimální řešení a umí navodit atmosféru typu řešíme to společně, dokázali jsme to spolu, jak to uděláme ještě lépe,

⁴³ KOMENSKÝ, Jan Amos a kol. Vybrané spisy Jana Amose Komenského. Sv. 1. In BLÍŽKOVSKÝ, Bohuslav. a kol. *Příručka třídního učitele*. Praha: SPN, 1963, s. 5.

⁴⁴ PRŮCHA, J., E. WALTEROVÁ a J. MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 4. aktualizované vydání. Praha: Portál, 2003. s. 253.

⁴⁵ PODLAHOVÁ, Libuše. *První kroky učitele*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2004. s. 137.

⁴⁶ SPOUSTA, Václav. *Základní výchovné činnosti třídního učitele*. Brno: MU Brno, 1993. s. 10.

- úředníkem, jenž sbírá omluvenky žáků, kontroluje docházku, vyplňuje a proškrtává třídní knihu a katalog, píše vysvědčení a doporučení, jedná s úřady a úředníky při organizování třídních akcí, výletů a exkurzí,
- soudcem, který posuzuje a řeší závažnost přestupků proti školnímu řádu, pořádku a kázni, řeší konflikty, navrhuje tresty a jiná opatření, posuzuje správnost či nesprávnost žákova jednání vzhledem k etickým hodnotám a normám, vynáší „rozsudky“, ale také žáky dokáže bránit a obhajovat při likvidaci následků jejich pochopitelných a ke školnímu životu náležitých rošťáren a klukovin,
- vzorem v jednání a chování, v šíři všeobecných zájmů, hloubce a obsáhlosti vědomostí, ve způsobu komunikace a kultuře jazykového projevu, zvláště jedná-li se o třídního učitele, který je na úrovni,
- vychovatelem, kdy působí jako dobrý příklad a tvůrce etických hodnot, a to zároveň s činností didaktickou, kterou realizuje v rámci svých aprobačních předmětů a která nesmí být třídnickou prací odsunuta do pozadí,
- psychologem, který umí nahlédnout do duše dítěte, rozumí jí, chápe zákonitosti psychického vývoje a umí rozpoznat a ovlivnit pohnutky a jednání žáka a tím ovlivnit jak jeho konání, tak i jeho úspěšnost a úroveň sebepojetí a sebehodnocení,
- sociologem, jenž umí rozpoznat kvalitu a sílu sociálních vlivů, jimž je žák ve třídě vystaven, dokáže diagnostikovat sociální situaci ve třídě, korigovat špatné a vytvářet dobré a vstřícné sociální vztahy ve třídě,
- náhradním rodičem, ochotným poskytovat rady při řešení individuálních žákovských problémů, schopným vystupovat jako opora a autorita, ke které se může žák obracet, adresovat na ni své nenaplněné citové potřeby, vázat na ni svou potřebu bezpečí a ochrany,
- přítelem, který chápe žáka coby mladšího partnera při společné činnosti, je mu blízký akceptací jeho situace, komunikuje s ním bez mentorování, neodsuzuje ho, chápe ho, má ho rád, zná jeho svět a rozumí mu, dokáže mu pomoci,
- poradcem při hledání a formování žákových životních perspektiv, který má kvalifikovanější přehled o žákových možnostech než jeho rodiče, ví více o pravděpodobných směrech vývoje společnosti a o možnostech budoucího životního uplatnění žáka i jeho uplatnění na trhu práce,⁴⁷
- třídní učitel se bezesporu stává – vedle ředitele školy – jedním z rozhodujících činitelů na škole právě pro toto své koordinující a jednotící poslání.⁴⁸

Třídní učitel je také vnímán v mnoha dalších rolích, které můžeme krátce popsat takto:

- **role interpersonální** – vůdce, dozorce, poradce a spoluvůrce třídního klimatu
- **informační role** - poskytuje informace, ale také je získává
- **rozhodovací role** – třídní učitel vystupuje v roli znalce, soudce, vystupuje jako jednatel při řešení konfliktů⁴⁹

Příklad konkrétní pracovní náplně třídního učitele bývá zpravidla následující:

- třídní učitel, stejně jako učitel je přímo podřízen zástupci ředitele školy, v interních vztazích jedná svým jménem i jménem své třídy, v externích vztazích jedná jménem školy s rodiči ve věcech týkajících se jejich dětí-žáků školy (náplň práce třídního učitele je v podstatě téměř stejná jako u učitele základní školy),

⁴⁷ PODLAHOVÁ, Libuše. *První kroky učitele*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2004. s. 138-139.

⁴⁸ BLÍŽKOVSKÝ, Bohuslav. a kol. *Příručka třídního učitele*. Praha: SPN, 1963. s. 8.

⁴⁹ *Sociálně pedagogický pohled na roli třídního učitele aneb Třídní učitele jako spoluvůrce sociálního klimatu*. [online], [cit. 2012-12-16]. Dostupný z WWW: <http://www.socioklima.eu/program/files/pohled_na_ucitele.pdf>

- řídí výchovu a výuku v předmětech a třídách, podle své aproby a podle pracovního úvazku přiděleného vedením školy, vede všechny organizační záležitosti své třídy,
- odpovídá za celkové plnění výchovně vzdělávacích úkolů ve své třídě, především za úroveň dosahovaných výsledků,
- koordinuje práci všech vyučujících ve své třídě,
- řídí výchovně-vzdělávací činnost směřující k rozšiřování vědomostí, dovedností a návyků žáků na základních školách,
- zajišťuje úkoly dané obecně závaznými právními normami a směrnicemi školy, plánem práce školy a jeho rozpracováním do týdenních plánů práce,
- zajišťuje organizaci výchovy a výuky ve třídě přidělené úvazkem nebo plánem zastupování,
- diagnostikuje a hodnotí své žáky,
- vykonává dozor nad žáky podle pracovního úvazku,
- zajišťuje bezpečnost při všech činnostech organizovaných školou,
- organizuje třídní schůzky pro rodiče žáků.

Většinu povinností a pravomocí třídních učitelů řeší vnitřní předpis školy, protože každá škola má specifické podmínky i specifický styl práce vedení školy.⁵⁰

Kratochvíl popsal úkoly třídního učitele následovně:

- plnit cíle školy,
- koordinovat učitele, kteří ve třídě učí,
- budovat tým, podporovat sport a kulturu ve třídě,
- učit studenty řídit,
- spravovat data,
- fungovat jako představitel pro rodiče,
- fungovat jako spolupracovník s praxí,
- ochraňovat (drogy),
- budovat kulturu třídy a ochraňovat společné hodnoty,
- fungovat jako prostředník pro rodiče,
- budovat mezilidské vztahy,
- fungovat jako výchovný poradce.⁵¹

Jak uvádí Blížkovský, třídní učitel by měl vždy respektovat žákovu osobnost a usilovat spíše o spolupráci než o pouhé uplatňování moci.⁵²

2.1 Činnosti třídního učitele

„Stane-li se začátečník třídním učitelem již v prvním roce svého učitelského života, je nutno se rychle zorientovat v základních povinnostech a činnostech, které tato nesnadná, někdy nevděčná, ale přesto krásná funkce obnáší.“⁵³

Z činností bychom mohli jmenovat následující:

- diagnostická činnost,

⁵⁰ Sociálně pedagogický pohled na roli třídního učitele aneb Třídní učitele jako spoluvůrce sociálního klimatu. [online], [cit. 2012-12-16]. Dostupný z WWW: <http://www.socioklima.eu/program/files/pohled_na_ucitele.pdf>

⁵¹ Srov. KRATOCHVÍL, Oldřich. *Řízení školy*. Kunovice: Evropský polytechnický institut Kunovice, 2003. s. 59.

⁵² BLÍŽKOVSKÝ, Bohuslav. a kol. *Příručka třídního učitele*. Praha: SPN, 1963. s. 253.

⁵³ PODLAHOVÁ, Libuše. *První kroky učitele*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2004. s. 140.

- administrativní činnost,
- informační činnost.

Činnost diagnostická je založena na tom a spočívá v tom, že učitel by měl co nejlépe poznat všechny žáky ve své třídě, musí usilovat o to, aby žáky poznal z hlediska sociálních vztahů, např., jaká je jejich pozice ve třídě, jaké mají podmínky ke studiu doma, rodinné prostředí, jak žák komunikuje. Dále sleduje motivaci žáků, jejich sebehodnocení, způsob myšlení a úroveň vědomostí. Třídní učitel by se měl také zaměřit na zdravotní stav žáků, na citové vlastnosti a školní zralost. Co se týče profesionálního života, měl by třídní učitel u žáků také sledovat schopnosti k určitému druhu povolání.⁵⁴

Spousta uvádí, že diagnostickou činností je proces, který probíhá v určitých a návazných fázích, které se ve výchovné činnosti prolínají.⁵⁵

Administrativní činnost třídního učitele bychom mohli popsat tak, že je nejméně oblíbenou činností mnoha učitelů. Patří do ní např. vedení třídní knihy, třídního výkazu, katalogových listů či vysvědčení.

Další z činností je informační, ve které třídní učitel informuje rodiče o problémech chování žáka, nebo zhoršení prospěchu. Informace mohou být uvedeny v žákovské knížce či mohou rodiče osobně navštívit školu, další možnosti jsou třídní schůzky, vypsané konzultace, případně zaslání informací dopisem-těmito způsoby může třídní učitel podávat potřebné informace o žákovi.⁵⁶

Činnosti třídního učitele lze rozvrhnout do 5 základních oblastí, jmenujme jen ty základní povinnosti

- vyučování-i třídní učitel vyučuje jako každý jiný učitel oboru, pro nějž získal aprobaci absolutoriem vysoké školy, je odborník, specialista pro vyučování v určitém oboru, prošel vysokoškolskou přípravou ve svém vědním oboru, ale je také erudován v oblasti pedagogických, psychologických, filozofických a ostatních věd o člověku,
- přímé výchovné působení v prostoru žákovského kolektivu třídy-třídní učitel vychovává stejně jako všichni ostatní učitelé vyučující v jeho třídě, jeho výchovné působení se ale liší tím, že koncentruje pozornost na svoji třídu, v níž plní i funkci garanta výchovné práce, vystupuje jako zástupce a ručitel jejich školní práce, podílí se na utváření kolektivu žáků, na jejich aktivizaci a koordinaci činnosti a na posilování samostatnosti, sleduje a kontroluje chování dosahovaného prospěchu žáků třídy, diagnostikuje a hodnotí výchovné a vzdělávací výsledky žákovského kolektivu na základě analýzy vývoje současného stavu výchovné úrovně třídy,
- řízení a organizace vzdělávacího procesu ve své třídě-ovlivňuje a kvalifikovaně řídí žákovský kolektiv v souladu s výchovnými tendencemi školy, dále nese odpovědnost za výchovnou úroveň třídy a její vzdělanost,
- koordinuje zadávání opakování učební látky, domácích úkolů, zkoušek, aby se zamezilo přetěžování a neurotizování žáků, je v těsném kontaktu s učiteli vyučujícími v jeho třídě, konzultuje a řeší s nimi vzniklé situace konfliktní,
- spolupracuje s organizacemi, které přicházejí do kontaktu se žáky jeho třídy, např. s rodinou a s rodinným prostředím žáka, stimuluje zájmovou činnost žáka.

Výchovná práce třídního učitele je mnohotvárná, odborně náročná a velmi zodpovědná. Tuto práci není možno vykonávat bez iniciativy, osobitého tvořivého přístupu a dále bez neutuchajícího pedagogického nadšení.⁵⁷

⁵⁴ Srov. PODLAHOVÁ, Libuše. *První kroky učitele*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2004. s. 140.

⁵⁵ Srov. SPOUSTA, Václav. *Základní výchovné činnosti třídního učitele*. Brno: Masarykova univerzita Brno, 1993. s. 31.

⁵⁶ Srov. PODLAHOVÁ, Libuše. *První kroky učitele*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2004. s. 140 - 147.

⁵⁷ SPOUSTA, Václav. *Základní výchovné činnosti třídního učitele*. Brno: MU Brno, 1993. s. 9-10.

2.2 Třídní učitel a jeho kompetence

Kompetence učitele představují „soubor profesních dovedností a dispozic, kterými má být vybaven učitel, aby mohl efektivně vykonávat své povolání.“

Jako hlavní bývají podle Pedagogického slovníku většinou uváděny **kompetence osobnostní a kompetence profesní**.

Osobnostní kompetence zahrnují zodpovědnost, tvořivost, schopnost řešit problémy, týmově spolupracovat, být sociálně vnímavý a reflexivní. Profesní kompetence se vztahují k obsahové složce výkonu profese („znalost předmětu“).⁵⁸

L. Podlahová ve své knize uvádí, že „dnešní představa o tom, jaký by učitel měl být, je vyjádřena složkami profesní kompetence učitele“.⁵⁹

Z. Kalhous, O. Obst a kolektiv ve své publikaci připomínají dle V. Švece (1998a, b, c), že pedagogická kompetence je širší pojem než pedagogická dovednost.

Pedagogické kompetence podle V. Švece, jak je uvádí Z. Kalhous a O. Obst:

- **kompetence k vyučování a výchově** (komunikativní, psycho - pedagogická a diagnostická kompetence),
- **osobnostní kompetence** (mj. odpovědnost učitele za pedagogická rozhodnutí, autenticita, akceptování sebe i druhých),
- **rozdílejší kompetence** (adaptivita, informační, výzkumné, sebereflektivní a autoregulační dovednosti).⁶⁰

Klapal charakterizuje profesní kompetence jako komplexní soubor dispozic a dovedností učitele, který se skládá z dílčích speciálních kompetencí.⁶¹

Třídní učitel a jeho profesní kompetence

Profesní kompetence patří k základním předpokladům kvalitně a kompetentně vykonávané činnosti, také patří ke kvalifikaci, kterou rodiče, školská správa a veřejnost vyžadují právem od učitele.⁶²

Podle Hermochové se níže uvedené profesní kompetence prolínají a úzce spolu souvisejí. „V teoretických modelech profesní kompetence učitele se ve své podstatě zdůvodňuje to, co se musí naučit budoucí učitel, aby byl skutečným odborníkem ve své profesi, přičemž vykonávání učitelské profese zahrnuje činnosti ve vyučování i mimo něj (např. komunikace s rodiči žáků, s vedením školy aj.).“⁶³

Např. pořádání akcí třídy, výletů, rady žákům když potřebují, řešení problému, omluvenek, nekázně, utěšování propadlíků, motivování k budoucí profesi nebo vůbec k něčemu.

Můžeme uvést specifikaci konkrétních profesních kompetencí:

a) komunikativní kompetence:

⁵⁸ PRŮCHA, J., E. WALTEROVÁ a J. MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 4. aktualizované vydání. Praha: Portál, 2003. s. 103-104.

⁵⁹ PODLAHOVÁ, Libuše. *První kroky učitele*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2004. s. 199.

⁶⁰ ŠVEC, Vladimír. In OBST, Otto a Zdeněk KALHOUS a kol. *Učitel ve výuce. Školní didaktika*. Praha: Portál, 2002. s. 98.

⁶¹ KLAPAL, Václav. Osobnost učitele jako vychovatele a vzdělavatele. In PODLAHOVÁ, Libuše. *Učitel sekundární školy 1*. Olomouc: UP Olomouc, 2007. s. 20.

⁶² KLAPAL, Václav. Osobnost učitele jako vychovatele a vzdělavatele. In PODLAHOVÁ, Libuše. *Učitel sekundární školy 1*. Olomouc: UP Olomouc, 2007. s. 20.

⁶³ HERMOCHOVÁ, Soňa. *Jak být dobrý třídní učitel. Třída návod k použití*. [online], 2009 [cit. 2012-12-28]. Dostupný z WWW: <http://clanky.rvp.cz/wp-content/upload/prilohy/9869/jak_byt_dobry_tridni_ucitel.pdf>

- mezi tyto kompetence řadíme komunikace se žáky, ale i s jejich rodiči, ředitelem školy, nebo zástupcem ředitele, s vyučujícími, s výchovným poradcem,⁶⁴
 - třídní učitel musí navázat kontakt také se třídou jako sociální skupinou, musí mluvit, vysvětlovat, klást otázky, pracovat s odpovědí žáka,⁶⁵
 - komunikuje také s dalšími odborníky a veřejností,⁶⁶
 - z pozice třídního učitele více než ostatní pedagogové komunikuje se žáky a jejich rodiči, řeší výchovné problémy a samozřejmě také pochvaly dobrých žáků.
- b) psychodidaktická kompetence:**
- třídní učitel musí umět naučit, musí poznat psychiku žáka, využít správné taktické postupy, vytvořit dobré klima ve třídě, ale i zároveň dobré pracovní klima, řídit žákovo učení, vést žáky k osobnosti,⁶⁷
 - v rámci svých vyučovacích hodin může více ovlivňovat a motivovat „svoje žáky“, rozvíjí jejich osobnost, žáci se více snaží u svého třídního učitele a ten má větší možnost působit na žáky, v jejich vztazích mezi s sebou.
- c) kompetence řídicí a organizační:**
- zahrnují organizační schopnosti a schopnost udržení výborných vztahů mezi učitelem a žákem, přispívá k utváření dobrého klimatu školní třídy.
- d) poradenská kompetence:**
- zajišťuje třídní schůzky s rodiči, poskytuje individuální návštěvy rodičů ve škole,⁶⁸
 - třídní učitel by si měl získat důvěru žáků, pomoc žákům s výukou, s problémy, které nesouvisí ale s výukou.
- e) sebereflexivní kompetence:**
- třídní učitel kontroluje sám sebe, jak dosáhl vytčených výukových cílů, ale i jakými prostředky jich dosáhl, zda by nebylo vhodnější najít efektivnější postupy,⁶⁹
- f) odborně předmětová kompetence:**
- třídní učitel transformuje poznatky příslušných vědních oborů do vzdělávacích obsahů vyučovacích předmětů,
 - dovede integrovat mezioborové poznatky do vyučovacích předmětů,
 - umí vyhledávat informace a zároveň je i zpracovávat v rámci aprobačních oborů,
 - transformuje metodologii poznávání daného oboru do způsobu myšlení žáků v daném vyučovacím předmětu.⁷⁰
- g) diagnostická a intervenční kompetence:**
- třídní učitel řeší konflikty ve své třídě, dále problematiku sociálních patologií, provádí diagnostiku při výchovných a vzdělávacích potížích, musí znát své žáky po stránce sociálních vztahů, motivace, vývoje profesionální orientace a psychického zatížení a odolnosti.⁷¹

⁶⁴ Srov. MALÍKOVÁ, Jana. *Třídní učitel v současné škole*. Olomouc, 2010. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Fakulta sociálních studií. s. 19.

⁶⁵ KLAPAL, Václav. Osobnost učitele jako vychovatele a vzdělavatele. In PODLAHOVÁ, Libuše. *Učitel sekundární školy 1*. Olomouc: UP Olomouc, 2007. s. 21.

⁶⁶ *Výchovné činnosti třídního učitele a sebereflexe učitelova výchovného působení*. [online], [cit. 2012-12-16]. Dostupný z WWW: <http://www.ped.muni.cz/wedu/Body/Stud_mat/TEV1/Tridni_ucitel.ppt>

⁶⁷ KLAPAL, Václav. Osobnost učitele jako vychovatele a vzdělavatele. In PODLAHOVÁ, Libuše. *Učitel sekundární školy 1*. Olomouc: UP Olomouc, 2007. s. 21.

⁶⁸ MALÍKOVÁ, Jana. *Třídní učitel v současné škole*. Olomouc, 2010. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Fakulta sociálních studií. s. 19.

⁶⁹ KLAPAL, Václav. Osobnost učitele jako vychovatele a vzdělavatele. In PODLAHOVÁ, Libuše. *Učitel sekundární školy 1*. Olomouc: UP Olomouc, 2007. s. 22.

⁷⁰ Srov. VAŠUTOVÁ, Jaroslava. Být učitelem. Co by měl učitel vědět o své profesi. In ŠTECH Stanislav. *Co je učitelství a lze se mu naučit?* Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2007. s. 35.

⁷¹ *Výchovné činnosti třídního učitele a sebereflexe učitelova výchovného působení*. [online],[cit. 2012-12-16]. Dostupné z WWW: <http://ped.muni.cz/wedu/Body/Stud_mat/TEV1/Tridni_ucitel.ppt>.

2.3 Třídnická hodina

Třídnické hodiny poskytují jedinečnou možnost pravidelné práce se vztahy uvnitř třídy.

Ve třídě dochází každý den k mnoha událostem, které ovlivňují vztah žáků k sobě navzájem, ke své třídě jako celku a zprostředkovaně ke škole.

Smysl třídnických hodin spočívá v tom, že se během nich řeší aktuální problémy třídy. Tento způsob práce se třídou je prevencí sociálně nežádoucích jevů, ale také přináší určitou intervenci, která se dále předává odborníkům, nebo se v některých případech řeší třídními učiteli.

Základní zásady způsobu vedení třídnických hodin

- **interaktivita** – zapojení žáků do činností,
- **propojenost se životem žáků** – reagování na potřeby a problémy třídy a žáků, formulace praktických závěrů, které budou použitelné pro život žáků, nebo třídy,
- **způsob vedení třídnických hodin** – učitel zde působí jako „usměřovač“ činností, ne jako „odborník na správné řešení“. Cílem naplnění této zásady je vytváření prostoru pro žáky, pro jejich aktivitu.⁷²

⁷² Srov. DUBEC, Milan. *Třídnické hodiny*. 1. vydání. Praha: Odyssea, 2007. s. 4-5.

3 PRAKTICKÁ ČÁST

3.1 Metodologie výzkumného šetření

V praktické, tj. výzkumné části jsem vycházela z níže uvedených výzkumných otázek.

- vnímají učitelé svou roli jako pozitivní a důležitou?
- je pro ně zátěží, nebo obohacím?
- co je motivuje k této práci?

3.1.1 Cíl výzkumného šetření

Praktická část byla zaměřena na činnost třídních učitelů na určité základní škole.

Cílem výzkumu dotazníkového šetření bylo zjistit:

- co motivuje učitele pro jejich práci třídního učitele,
- které činnosti třídní učitelé vykonávají nejčastěji,
- které činnosti třídní učitel může delegovat,
- je funkce třídního učitele obohacující, nebo učitele zatěžuje ve své profesi.

3.1.2 Popis metody

Dotazník je nejfrekventovanější metodou zjišťování údajů. Je především určen pro hromadné získávání údajů o velkém počtu odpovídajících. Přesto se dotazník považuje za velmi ekonomický výzkumný nástroj a v možnosti získávat velké množství informací při malé investici času má zřejmě přednost před jinými výzkumnými metodami.⁷³ Chráska uvádí, že pomocí dotazníku se zjišťují základní údaje o respondentech, jejich zájmech, postojích a motivech. Dotazník se sestavuje z jednotlivých otázek, které mohou být otevřené a uzavřené a ty se pak respondentům předkládají v písemné formě.⁷⁴

Dotazník obsahuje 16 položek z toho:

- 3 položky polo uzavřené,
- 8 položek výběrových,
- 3 položky s Likertovou škálou,⁷⁵
- 1 položka škálová,
- 1 položka dichotomická.

3.1.3 Sběr dat

Po dohodě s řediteli škol jsem v první polovině měsíce ledna 2013 předala sestavené dotazníky spolu s průvodním dopisem ředitelům škol, Ti je následně rozdali třídním učitelům na I. stupni. Každý třídní učitel dostal dotazník spolu s průvodním dopisem a s informacemi, jak je dotazník třeba vyplnit. Na vyplnění a odevzdání dotazníku měli respondenti časový interval do konce měsíce ledna 2013.

Vyplněné dotazníky jsem si osobně převzala ve všech základních školách od ředitelů škol. Navraceno bylo celkem 25 dotazníků a taktéž jich bylo i 25 platných.

⁷³ GAVORA, Peter. *Výzkumné metody v pedagogice*. 34. publikace. Brno: V. Jüva, nakladatelství Paido, 1996. s. 53.

⁷⁴ Srov. CHRÁSKA, Milan. *Metody pedagogické diagnostiky*. Vyd. 1. Olomouc: Rektorát Univerzity Palackého v Olomouci, 1988. s. 14.

⁷⁵ GAVORA, Peter. *Výzkumné metody v pedagogice*. 34. Publikace. Brno: V. Jüva, nakladatelství Paido, 1996. s. 46

3.1.4 Charakteristika respondentů

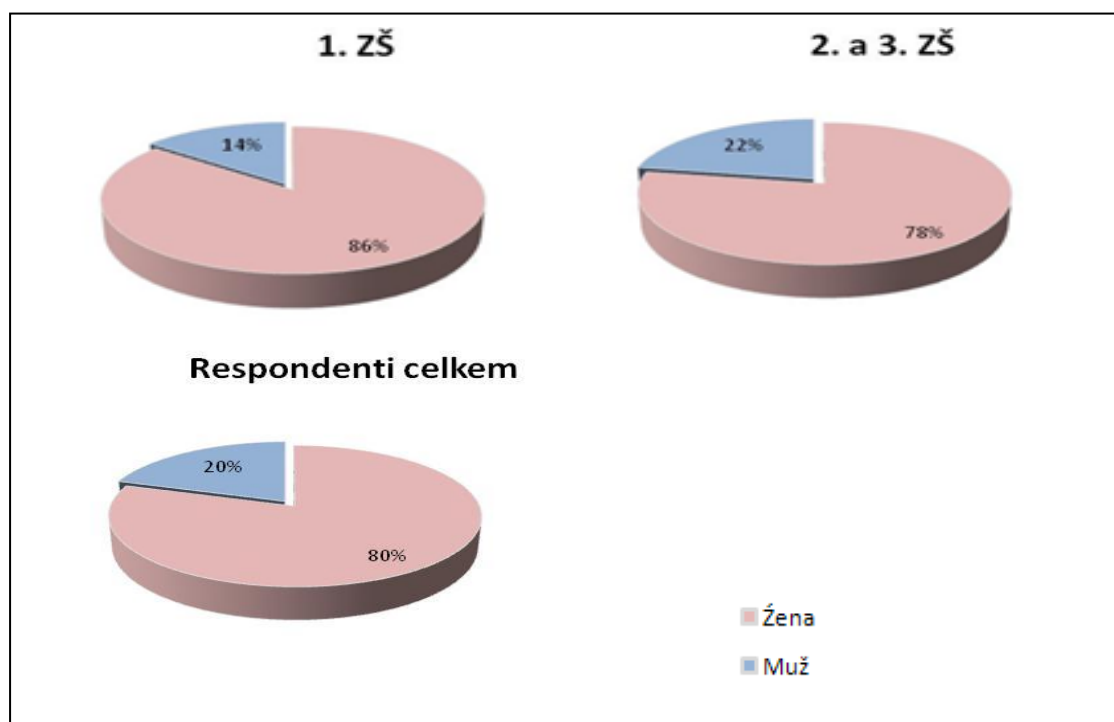
Celkem bylo osloveno 25 třídních učitelů. Výzkumné šetření jsem učinila ve třech základních školách. Všechny tři základní školy jsou úplné, pro I. a II. stupeň, jsou městské a spádové pro okolní obce.

V první základní škole je soustředěno 9 tříd 1. - 5. ročníku a 10 tříd 6. - 9. ročníku. Ve druhé škole je 7 tříd 1. - 5. ročníku a 6 tříd 6. - 9. ročníku. Třetí základní škola má 9 tříd pro 1. - 5. ročník a 6 tříd pro 6. - 9. ročník. Bylo rozdáno celkem 25 dotazníků ve třech základních školách.

Jak jsem uvedla v teoretické části bakalářské práce, budu se zabývat činnostmi třídního učitele na I. stupni základních škol, tudíž dotazníky byly předány jen třídním učitelům na tomto stupni. V dotazníkovém šetření bylo zastoupeno 20 žen, tj. 80 procent a 5 mužů, tj. 20 procent z celkového počtu respondentů. Procentuální rozložení mužů a žen na jednotlivých školách znázorňuje graf č.1. Na 1.ZŠ je 14% mužů a 86% žen, na 2. a 3.ZŠ je zastoupení shodné, tj. 22% mužů a 78% žen.

Tabulka 1: Charakteristika respondentů

Základní škola	Žena	Muž	Počet respondentů
1. ZŠ	6	1	7
2. ZŠ	7	2	9
3. ZŠ	7	2	9
Celkem	20	5	25

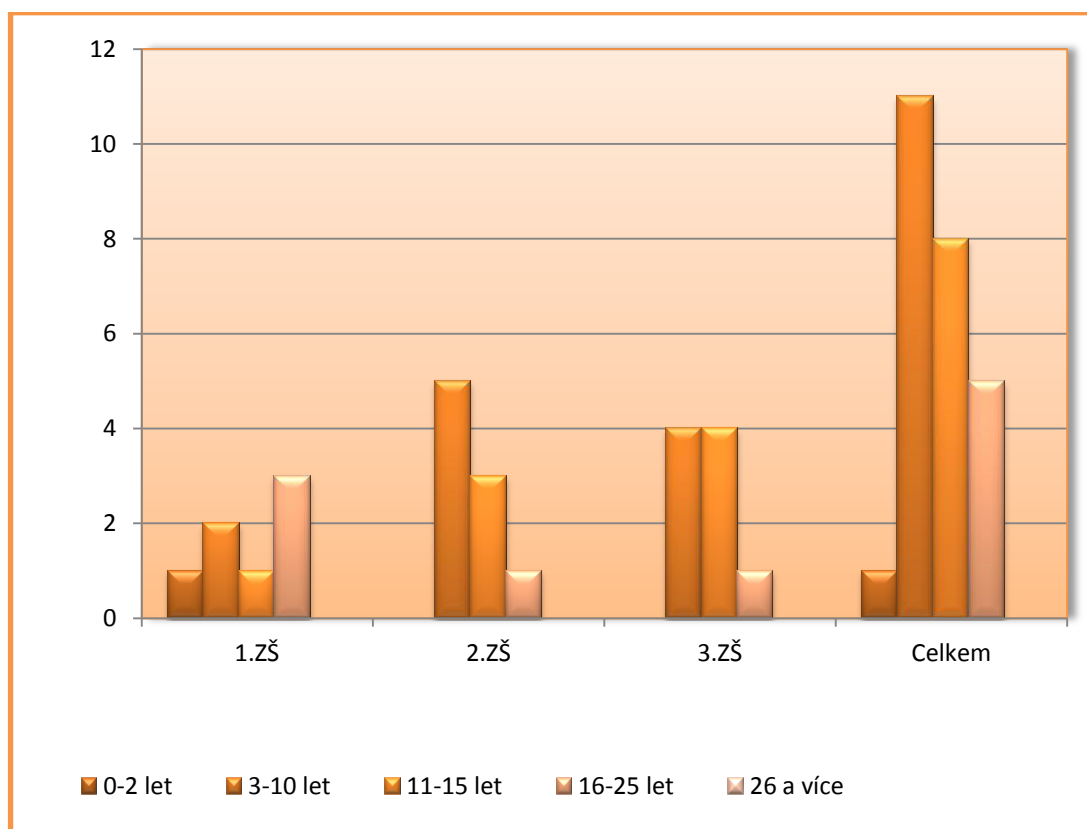
Graf 1: Procentuální rozložení žen a mužů

Jak vyplývá z tabulky č. 1, dotazníkového šetření se zúčastnilo všech 25 oslovených respondentů ze základních škol. Následující graf 1 naznačuje procentuální rozložení mužů a žen na jednotlivých školách a zároveň všech respondentů.

Tabulka 2: Délka funkce třídního učitele na konkrétní škole

Základní škola	0-2 let	3-10 let	11-15 let	16-25 let	26 a více	Celkem
1.ZŠ	1	2	1	3	-	7
2.ZŠ	-	5	3	1	-	9
3.ZŠ	-	4	4	1	-	9
Celkem	1	11	8	5	-	25

Tabulka č. 2 ukazuje délku funkčního období třídních učitelů na jednotlivých školách. Součty nám ukazují, že nejvíce učitelů, tj. 11, je ve funkci třídního učitele na všech školách v rozmezí 3. až 10. Roku. Dále tuto funkci zastává 8 učitelů v rozmezí 11 až 15 let. Nejméně učitelů v této funkci je v letech 0 až 2 roky. Uvedená data znázorňuje graf č. 2, kde je zachycena délka funkčního období na jednotlivých školách a celkový přehled všech respondentů. Je patrné, že věkové rozložení na 2. a 3. ZŠ je téměř shodné, ale odlišné od 1. ZŠ, kde je většina třídních učitelů v kategorii 16 - 25 let. Na 2. a 3. ZŠ jsou třídní učitelé spíše služebně mladší. Pro můj výzkum bude zajímavé porovnat výsledky 2. a 3. ZŠ, které jsou složením velice podobné. Tyto školy mají stejný počet třídních učitelů se stejným procentuálním rozložením mužů a žen, délka funkčního období je také téměř shodná.

Graf 2: Délka funkce třídního učitele na konkrétní škole

4 VYHODNOCENÍ ZÍSKANÝCH DAT

Výzkumné otázky se budou týkat následujících položek dotazníkového šetření. Otázka č. 2 se zabývá motivací třídního učitele. Dále otázky č. 5, 6, 7, 8 a 9 se zabývají činnostmi třídního učitele. Delegování určitých činností bude objasněno v otázce č. 14. Co třídní učitele obohacuje, naopak co je zatěžuje, je obsahem otázky č. 10 a 11.

4.1 Motivace k práci třídního učitele

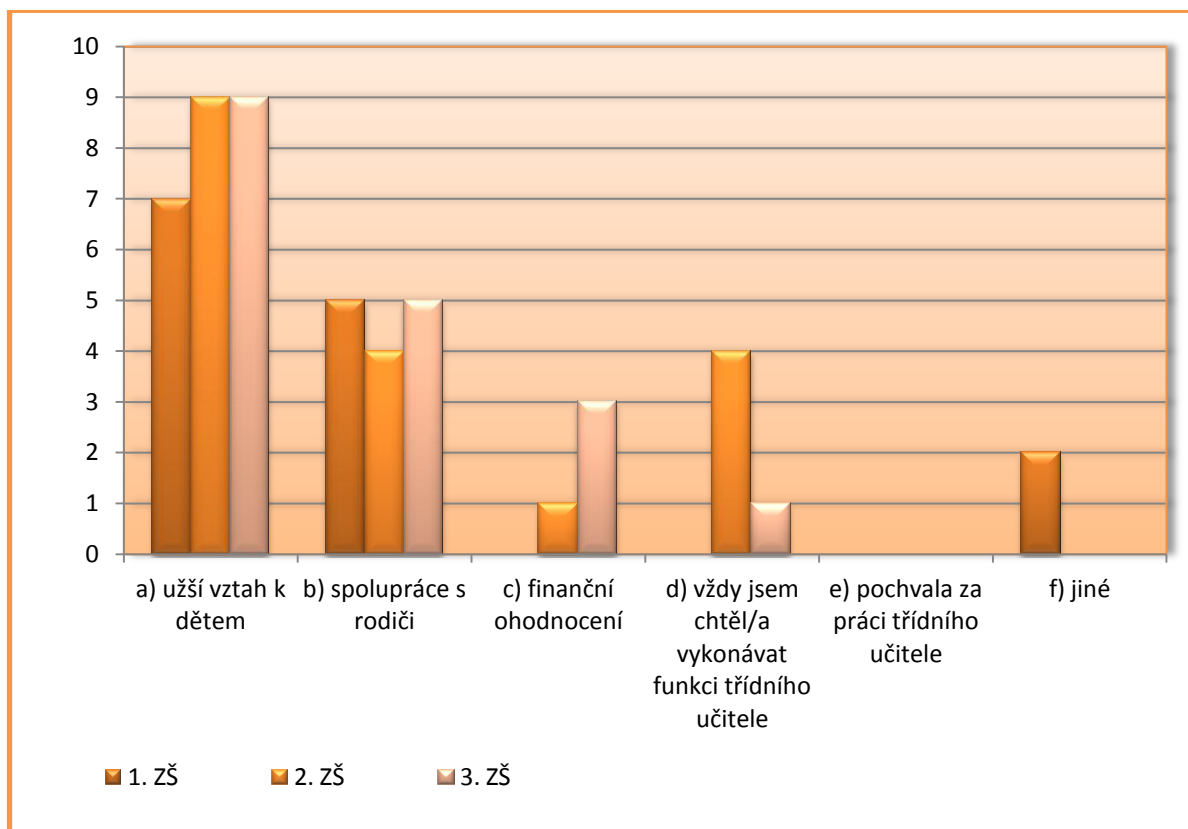
Tato část zahrnuje položku č. 2 v dotazníku. Respondenti po výběru z nabídnutých možností mohli sdělit vlastní řešení k danému tématu.

Otázka 2: Co vás motivuje na práci třídního učitele? (vyberte 2 odpovědi).

Tabulka 3: Motivace

	1. ZŠ	2. ZŠ	3. ZŠ	Celkem
a) užší vztah k dětem	7	9	9	25
b) spolupráce s rodiči	5	4	5	14
c) finanční ohodnocení	-	1	3	4
d) vždy jsem chtěl/a vykonávat funkci třídního učitele	-	4	1	5
e) pochvala za práci třídního učitele	-	-	-	
f) jiné	2	-	-	2
Celkem	14	18	18	50

Dalo se předpokládat, že největší motivací pro výkon funkce třídního učitele bude užší vztah k dětem. Tento předpoklad se potvrdil na všech třech základních školách, což je 100 % dotazovaných respondentů. Nejmenší motivací je pro třídní učitele pochvala a finanční ohodnocení. Pochvala by se dala vysvětlit tím, že pokud třídní učitel vykonává svoji práci svědomitě, dokáže vytvořit ve třídě velmi dobrou náladu a kolektiv a toto je již bráno jako určitá forma pochvaly. Třídní učitel sám vidí výsledky svojí práce a nepotřebuje tak uznání kolegů či ředitele školy. Na druhou stranu je možné vysvětlit toto nízké vnímání tím, že učitel je hodnocen především za prospěchové výsledky učitelské praxe, třídnictví je považováno za „okrajovou“ činnost s nižším vnímáním důležitosti. Co se týká finančního ohodnocení, je tento výsledek zarážející pokud vidíme v médiích, že učitelé se cítí finančně podhodnoceni. Svoji roli zde může hrát přirozená skromnost, popř. spokojenost se zaměstnáním ve státě, kde je nezaměstnanost na vyšší úrovni. U 1. ZŠ nikdo toto kritérium nezvolil zřejmě proto, že třídnictví vykonávají služebně starší učitelé, kteří jsou již nějakým způsobem finančně zajištěni a nemusí řešit např. otázku bydlení či rodičovství jako služebně mladší kolegové. Pro výzkum by bylo přínosné zjistit více detailů o respondentech. Následující graf 3 zobrazuje získané výsledky.

Graf 3: Motivace

V položce f) jiné uvedli respondenti:

- více poznám žáka,
- mohu pozorovat růst a vývoj žáka a pomáhat mu.

Dle mého názoru jsou tyto uvedené jiné motivační prvky již obsaženy u kritéria „užší vztah k dětem“. Jde zřejmě jen o jiný způsob pochopení obsahu tohoto kritéria, či o pocit respondentů více zdůraznit nebo lépe specifikovat kritérium.

4.2 Třídní učitel a jeho činnosti

Které činnosti třídní učitelé vykonávají nejčastěji? Této oblasti výzkumného šetření se týkají položky dotazníku č. 5, 6, 7, 8 a 9.

Respondenti měli možnost u otázky č. 5 odpovídat v rozmezí 1 až 5 kde:

- 1 značí minimální hodnotu,
- 5 maximální hodnotu.

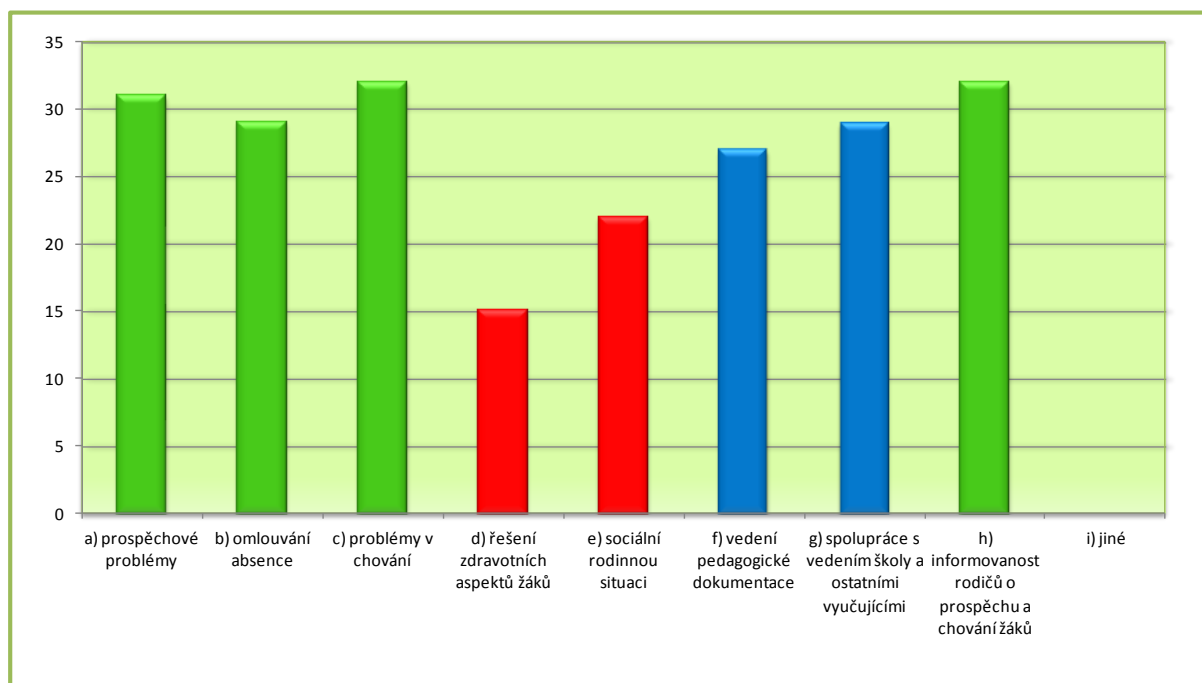
Činnosti, kterými se třídní učitelé nejvíce zabývají, jsou dle odpovědí následující: prospěchové problémy, omlouvání absence, problémy v chování, vedení pedagogické dokumentace, spolupráce s vedením školy a ostatními vyučujícími a informovanost rodičů o prospěchu a chování žáků.

Otázka 5: Jako třídní učitel řešíte nejčastěji které činnosti?

Tabulka 4: Činnosti třídního učitele 1. ZŠ

	1. ZŠ					Celkem
	1	2	3	4	5	
a) prospěchové problémy			1	2	4	7
b) omlouvání absence		2			5	7
c) problémy v chování				3	4	7
d) řešení zdravotních aspektů žáků	1	4	2			7
e) sociální rodinnou situaci	1		3	3		7
f) vedení pedagogické dokumentace		2	1		4	7
g) spolupráce s vedením školy a ostatními vyučujícími			2	2	3	7
h) informovanost rodičů o prospěchu a chování žáků			1	1	5	7
i) jiné						0
Celkem	2	8	10	11	25	56

Míru činností zahrnutých v dotazníkovém šetření názorně zachycuje následující Graf 4. Roznásobením bodové škály s počty respondentů, jsem získala přehled, které činnosti hodnotí respondenti jako více, a které jako méně opakující se. Zelené sloupce znázorňují nejvíce opakující se činnosti, červené sloupce naopak nejméně opakující se činnosti.

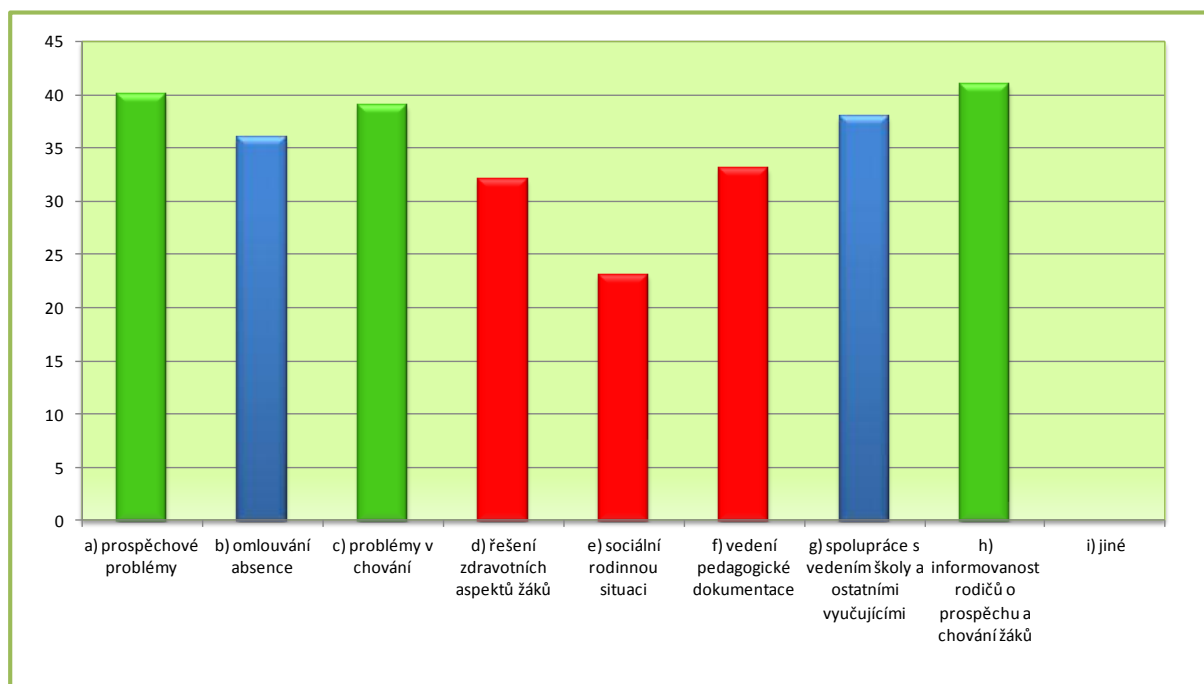

Graf 4: Činnosti třídního učitele 1. ZŠ

Respondenti 1. ZŠ uvedli, že nejvíce času věnují prospěchovým problémům, omlouvání absence, problémům v chování a předávání informací rodičům o prospěchu a chování žáků. Nejméně času jim ubírá řešení zdravotních aspektů žáků a sociální rodinné situace.

Tabulka 5: Činnosti třídního učitele 2. ZŠ

	2. ZŠ					Celkem
	1	2	3	4	5	
a) prospěchové problémy			1	3	5	9
b) omlouvání absence			3	3	3	9
c) problémy v chování			2	2	5	9
d) řešení zdravotních aspektů žáků		1	2	6		9
e) sociální rodinnou situaci	1	2	6			9
f) vedení pedagogické dokumentace		4			5	9
g) spolupráce s vedením školy a ostatními vyučujícími			2	3	4	9
h) informovanost rodičů o prospěchu a chování žáků			1	2	6	9
i) jiné						0
Celkem	1	7	17	19	28	72

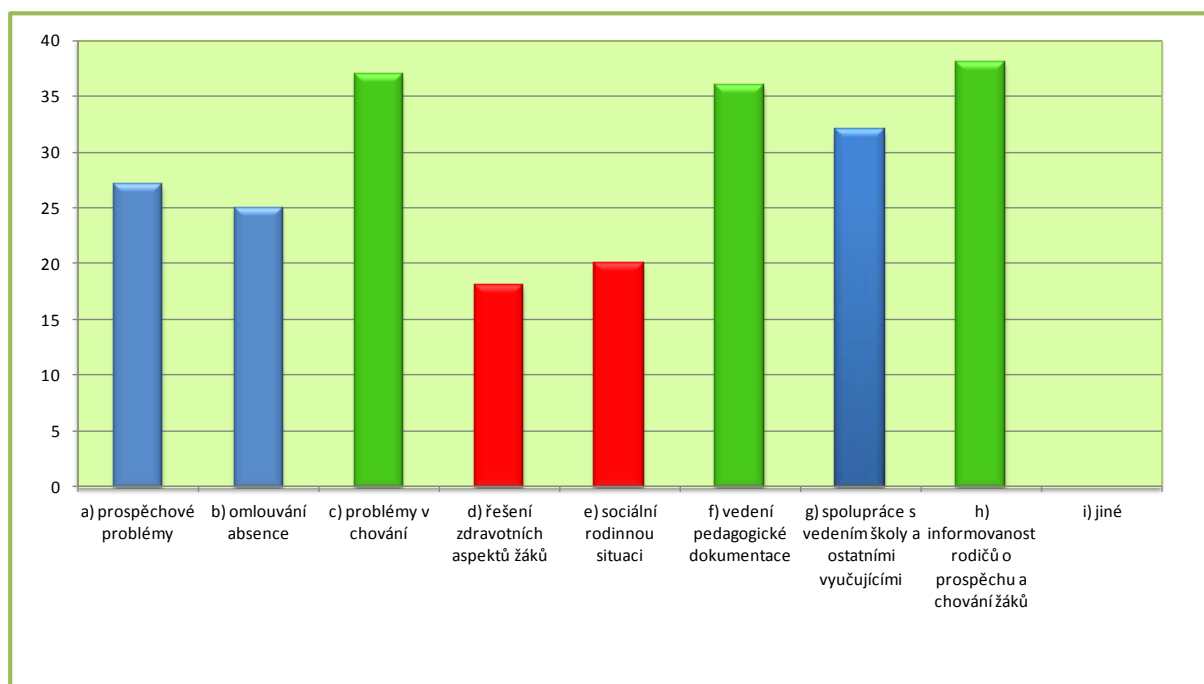

Graf 5: Činnosti třídního učitele 2. ZŠ

Respondenti 2. ZŠ vybrali prospěchové problémy, problémy s chováním a informovanost rodičů o prospěchu a chování žáků jako nejvíce zatěžující. Nejméně zatěžujícími činnostmi pak vybrali řešení zdravotních aspektů žáků, sociální rodinnou situaci a vedení pedagogické dokumentace. Mezi 1. ZŠ a 2. ZŠ nejsou výrazné rozdíly, mohu říci, že tyto školy zhodnotily činnosti téměř shodně.

Tabulka 6: Činnosti třídního učitele 3. ZŠ

	3. ZŠ					Celkem
	1	2	3	4	5	
a) prospěchové problémy		3	3	3		9
b) omlouvání absence	2	4			3	9
c) problémy v chování			4		5	9
d) řešení zdravotních aspektů žáků	2	5	2			9
e) sociální rodinnou situaci	2	3	4			9
f) vedení pedagogické dokumentace		3			6	9
g) spolupráce s vedením školy a ostatními vyučujícími		1	4	2	2	9
h) informovanost rodičů o prospěchu a chování žáků			2	3	4	9
i) jiné						0
Celkem	6	19	19	8	20	72

Graf 6: Činnosti třídního učitele 3. ZŠ

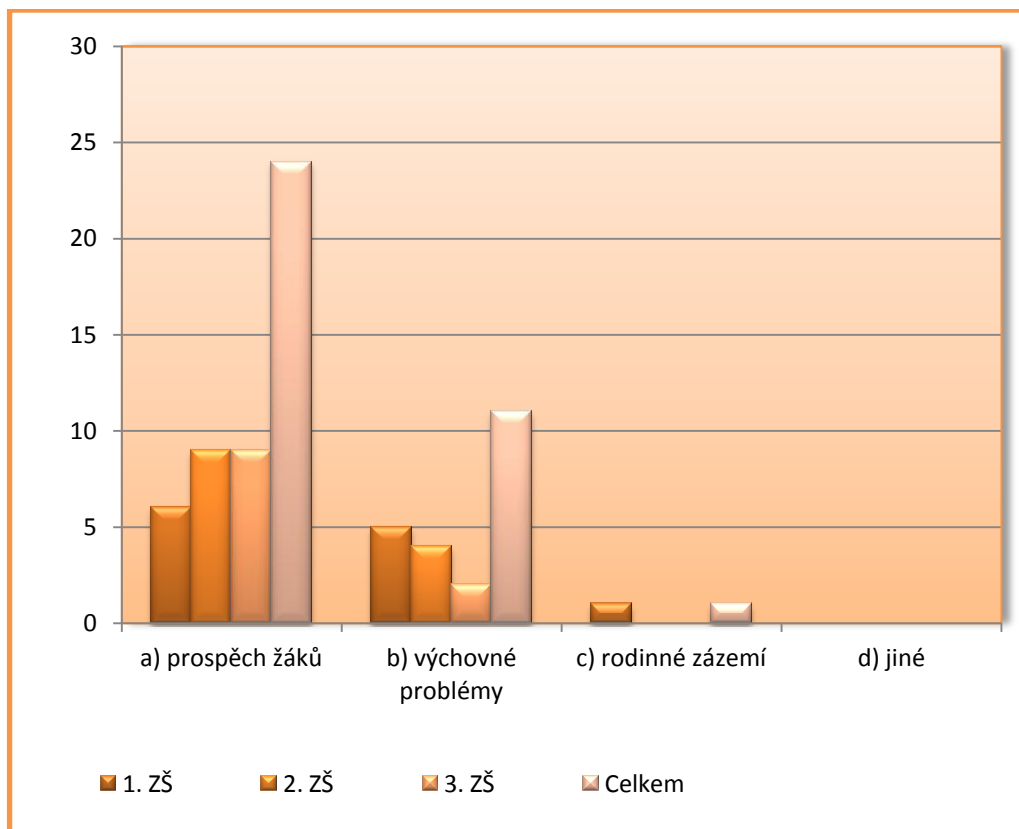
Respondenti 3. ZŠ hodnotili některé činnosti odlišněji, než předchozí dvě školy. Prospěchové problémy a omlouvání absence nevidí jako nejvíce zatěžující činnosti. Naopak zařadili vedení pedagogické dokumentace k nejvíce zatěžujícím činnostem. K dalším nejvíce zatěžujícím činnostem řadí řešení problémů v chování a předávání informací rodičům o prospěchu a chování žáků.

Otázka 6: S rodiči řešíte nejvíce?

Tabulka 7: Nejčastěji řešené problémy

	1. ZŠ	2. ZŠ	3. ZŠ	Celkem
a) prospěch žáků	6	9	9	24
b) výchovné problémy	5	4	2	11
c) rodinné zázemí	1	-	-	1
d) jiné	-	-	-	-
Celkem	12	13	11	36

Za nejčastěji řešené problémy třídní učitelé uvedli prospěch žáků a to na všech třech základních školách. Jako další nejčastěji řešené problémy považují ty výchovné. Přitom výchovné problémy řeší více na 1. a 2. ZŠ. U 1. ZŠ je to pochopitelné z důvodu služebně starších třídních učitelů, kteří mají větší potřebu vychovávat, kteří jsou méně tolerantní k prohřeškům žáků, či k většímu podílu žen, u kterých platí stejná úvaha. Hůře vysvětlitelný je rozdíl mezi 2. a 3. ZŠ, který je 50%. Jediným vysvětlením je buď „jedinečná“ skladba žáků, nebo se třídním učitelům daří působit kladně v tomto směru na kolektivy žáků. Pokud se ale podíváme na výsledky otázky č. 7, jak často řeší konflikty ve třídě, potom 3. ZŠ uvedla, že konflikty řeší denně. Pak nám zbývá pouze jedno vysvětlení rozdílu mezi 2. a 3. ZŠ a to odlišné vnímání kritéria výchovných problémů, které je u 3. ZŠ tlumenější z důvodu vyššího výskytu.

Graf 7 : Řešené problémy s rodiči

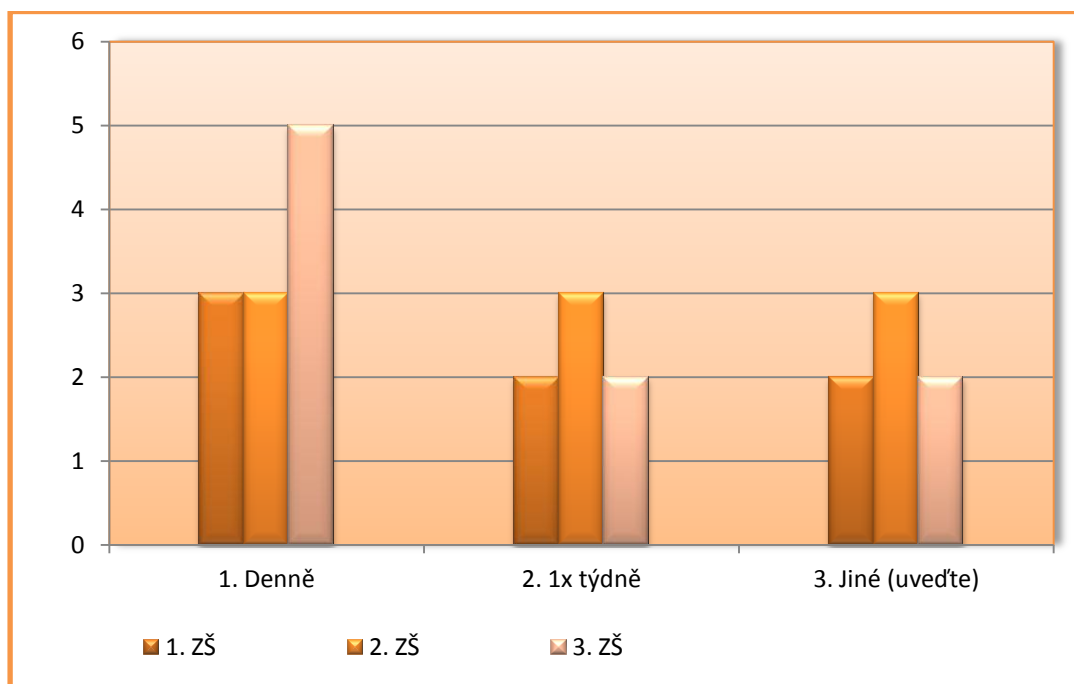
Otázka 7: Konflikty ve třídě mezi žáky řešíte „jak často“?

Tabulka 8: Konfliktní situace

	1. ZŠ	2. ZŠ	3. ZŠ	Celkem
1. denně	3	3	5	11
2. 1x týdně	2	3	2	7
3. jiné (uveďte)	2	3	2	7
Celkem	7	9	9	25

Z tabulky 8 a grafu 7 je patrné, že denní řešení konfliktních situací je nejčastější. Tuto možnost označilo 11 respondentů, což je 44%. Shodných 28% respondentů zvolilo možnost *1x týdně* a *jiné*. V položce *jiné* uvedli 2 respondenti, že řeší konflikty ve třídě 1x měsíčně, 3 respondenti řeší problémy 3x do měsíce a další 2 uvedli, že řeší problémy, je-li třeba.

Mezi řešené problémy třídní učitelé uvedli např. nevhodné chování, hádky mezi spolužáky, žalování, nadávky, posměch druhým žákům, napadání a strkání se o přestávce.

Graf 8 :Konfliktní situace

Graf 8 nám navíc poskytuje další informace. Respondenti 2. ZŠ shodným poměrem zvolili všechny tři možnosti. Respondenti 1. ZŠ již nepatrně více volili první možnost, respondenti 3. ZŠ pak jasně volili první možnost, což je denní řešení problémů. Samozřejmě, že volba možností je také závislá na složení třídy, na vztazích mezi žáky, na věku žáků.

Otázka 8: Třídnickou hodinu se svými žáky máte?

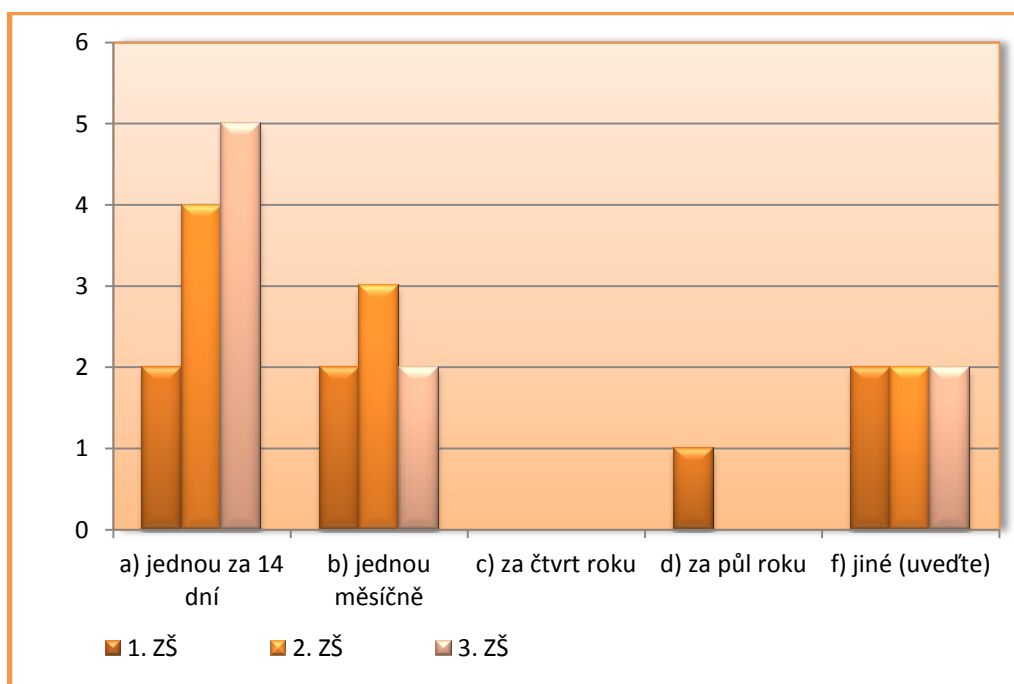
Tabulka 9: Třídnická hodina

	1. ZŠ	2. ZŠ	3. ZŠ	Celkem
a) jednou za 14 dní	2	4	5	11
b) jednou měsíčně	2	3	2	7
c) za čtvrt roku	-	-	-	-
d) za půl roku	1	-	-	1
f) jiné (uveďte)	2	2	2	6
Celkem	7	9	9	25

Z tabulky lze říci, že ve většině případů mají třídní učitelé se svými žáky třídnickou hodinu jednou za 14 dní, 7 třídních učitelů má třídnickou hodinu se žáky jednou měsíčně a pouze v jednom případě jednou za půl roku.

V položce jiné uvedli respondenti, že třídnické hodiny mají 3x do měsíce a dále dle potřeby.

V grafu 9 je názorněji uvedeno výše popsané. Respondenti 1. ZŠ opět stejnoměrně vybrali uvedené možnosti. Odlišně od ostatních respondentů pak jeden respondent zvolil možnost *za půl roku*. Toto časové období je dle mého názoru nedostatečné.

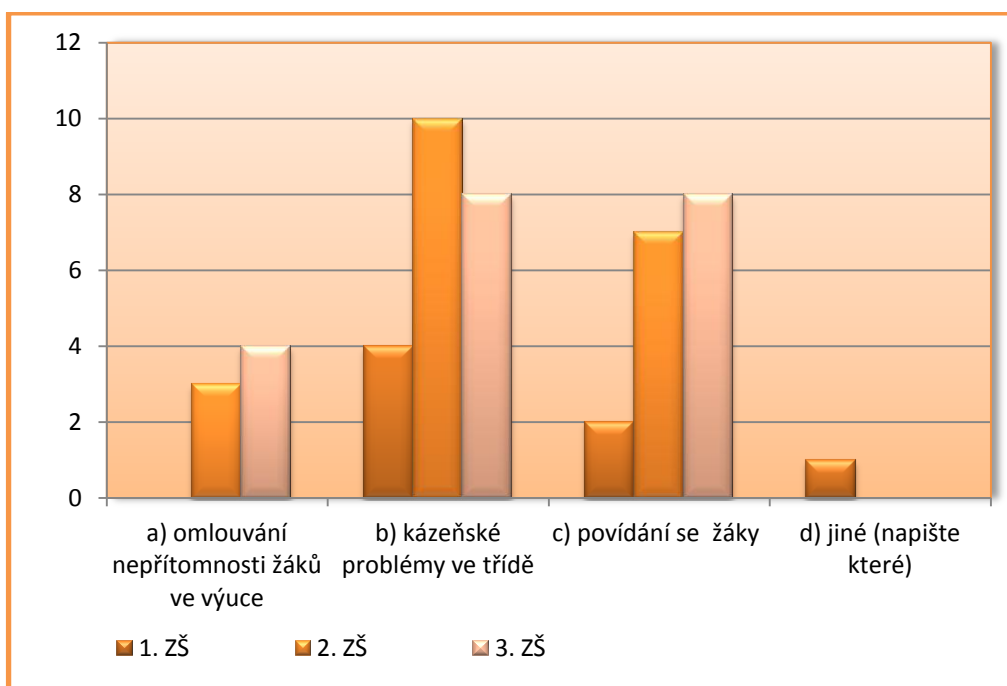
Graf 9: Třídnická hodina

Otázka 9: V třídnické hodině nejčastěji řešíte.

Tabulka 10: Řešené problémy

	1. ZŠ	2. ZŠ	3. ZŠ	Celkem
a) omlouvání nepřítomnosti žáků ve výuce	-	3	4	7
b) kázeňské problémy ve třídě	4	10	8	22
c) povídání se žáky	2	7	8	17
d) jiné (uveďte)	1	-	-	1
Celkem	7	20	20	47

V 1. ZŠ jsou nejvíce během třídnických hodin řešeny kázeňské problémy, v menší míře probíhá povídání si se žáky. U 2. ZŠ se z 50 - ti % řeší také kázeňské problémy a povídání se žáky odpovídá 35 - ti %. Výsledky ze 3. ZŠ naznačují, že řešení kázeňských problémů a povídání si se žáky má stejné procentuální zastoupení, tj. 40%. Následující graf zachycuje četnost zastoupení jednotlivých odpovědí.

Graf 10: Řešené problémy

4.3 Delegování činností třídního učitele

V této části se budu zabývat vyhodnocením výsledků dotazníkového šetření, které odpovídají na výzkumnou otázku, zda třídní učitel může některé činnosti delegovat a na koho.

Otázka 14: Které činnosti by mohl třídní učitel delegovat a na koho?(ke každé položce uveďte na koho)

Tabulka 11: Delegování činností

	1. ZŠ	2. ZŠ	3. ZŠ	Celkem
a) vedení pedagogické dokumentace	2	1	1	4
b) organizace školního výletu	3	4	3	10
c) vybírání finančních prostředků	4	6	5	15
d) organizace třídních akcí - kulturní akce, výstavy besídky	5			5
e) estetickou výzdobu třídy	6	11	7	24
f) jiné (uveďte)			1	1
Celkem	20	22	17	59

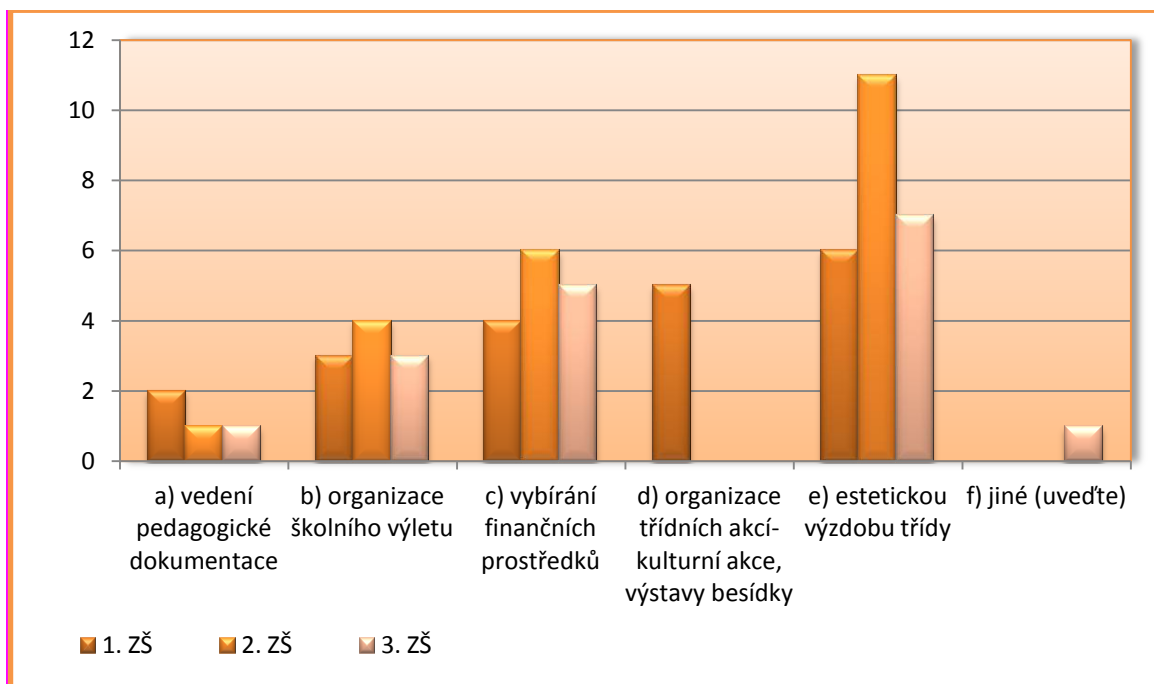
Na danou otázku týkající se delegování činností respondenti souhrnně ve všech třech základních školách odpověděli následovně:

- v největší míře by bylo možné delegovat estetickou výzdobu třídy,
- v menší míře vybírání finančních prostředků a organizaci školního výletu,
- v nejmenší míře by bylo možno delegovat organizaci třídních akcí a vedení pedagogické dokumentace.

Z hlediska jednotlivých škol je výsledek následující:

- v 1. ZŠ by 30% respondentů delegovalo estetickou výzdobu třídy, 25% organizaci třídních akcí, 20% vybírání finančních prostředků, 15% organizaci školního výletu a 10% vedení pedagogické dokumentace,
- ve 2. ZŠ by estetickou výzdobu třídy delegovalo 50% respondentů, téměř 30% vybírání finančních prostředků, téměř 20% organizaci školního výletu a téměř 5% vedení pedagogické dokumentace,
- respondenti ze 3. ZŠ odpověděli takto: téměř 42% by delegovalo estetickou výzdobu třídy, téměř 30% vybírání finančních prostředků, téměř 18% organizaci školního výletu a téměř 6% jak vedení pedagogické dokumentace tak jinou činnost.

Z odpovědí je možné vyvodit, že estetická výzdoba třídy nemusí být čistě záležitostí třídního učitele, ale mohou se na ní podílet například i žáci. Vybírání finančních prostředků by také bylo možné převést na žáky, avšak k vykonávání této činnosti je potřeba určitá dávka zodpovědnosti i zkušenosti. Do organizací třídních akcí a školního výletu by bylo možno „zavěstit“ taktéž žáky, ale dle mého názoru i rodiče a studentskou radu, pokud je ve škole zavedena. Vedení pedagogické dokumentace nebylo v odpovědích příliš zastoupeno a možná z toho důvodu, že i když tato činnost nepatří mezi nejoblíbenější, k práci třídního učitele patří.

Graf 11: Delegování činností

4.4 Obohacení pro třídního učitele

V následující kapitole bude objasněna výzkumná otázka týkající se obohacení pro třídního učitele v jeho práci.

Otázka 10: Na práci třídního učitele Vás nejvíce obohacuje. (můžete vybrat více odpovědí)

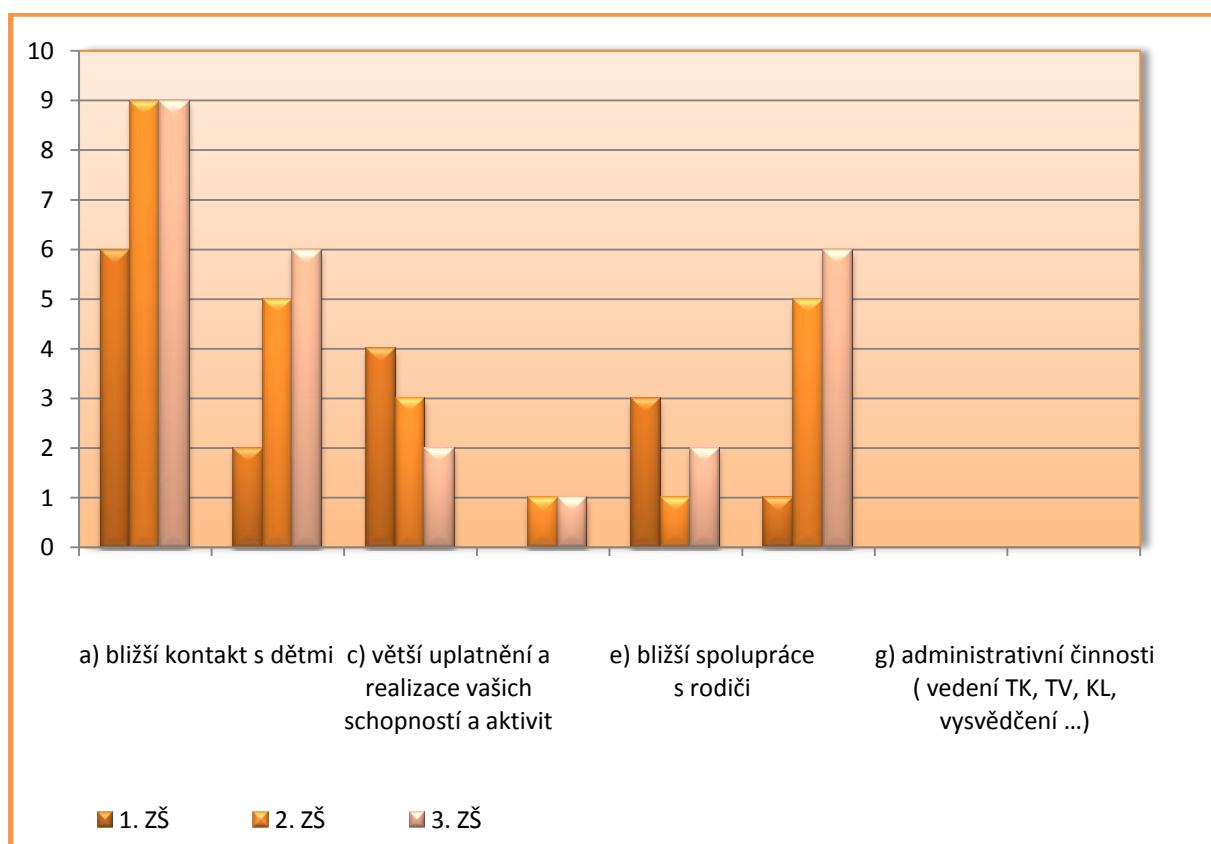
Tabulka 12: Obohacení

	1. ZŠ	2. ZŠ	3. ZŠ	Celkem
a) bližší kontakt s dětmi	6	9	9	24
b) vést a organizovat svou třídu	2	5	6	13
c) větší uplatnění a realizace Vašich aktivit	4	3	2	9
d) vedení třídnických hodin	-	1	1	2
e) bližší spolupráce s rodiči	3	1	2	6
f) pocit naplnění z dobře vykonané práce	1	5	6	12
g) administrativní činnosti (vedení TK, TV, vysvědčení...)	-	-	-	-
h) jiné (uved'te)	-	-	-	-
Celkem	16	24	26	66

Tato část výzkumného šetření je velmi individuální, proto ji nebudu shrnovat v procentech, ale pouze v diskuzi.

Ve všech třech základních školách třídní učitelé uvedli, že nejvíce obohacující je pro ně bližší kontakt s dětmi. Je zarážející, že v 1. ZŠ pouze jeden respondent uvedl, že je pro něj obohacující pocit z dobře vykonané práce oproti 2. (5 respondentů) a 3. (6 respondentů) ZŠ.

Mezi nejméně obohacující činnosti pro třídní učitele můžeme zařadit vedení třídnických hodin a bližší spolupráci s rodiči u 2. a 3. ZŠ a u 1. ZŠ vedení a organizaci své třídy. Ostatní položky jsou více či méně zastoupeny, ale není se čemu divit, jak jsem uvedla výše, každého respondenta je třeba brát v této položce výzkumu zvlášť individuálně. Graf 12: Pocit obohacení názorně ukazuje získané výsledky.

Graf 12: Pocit obohacení

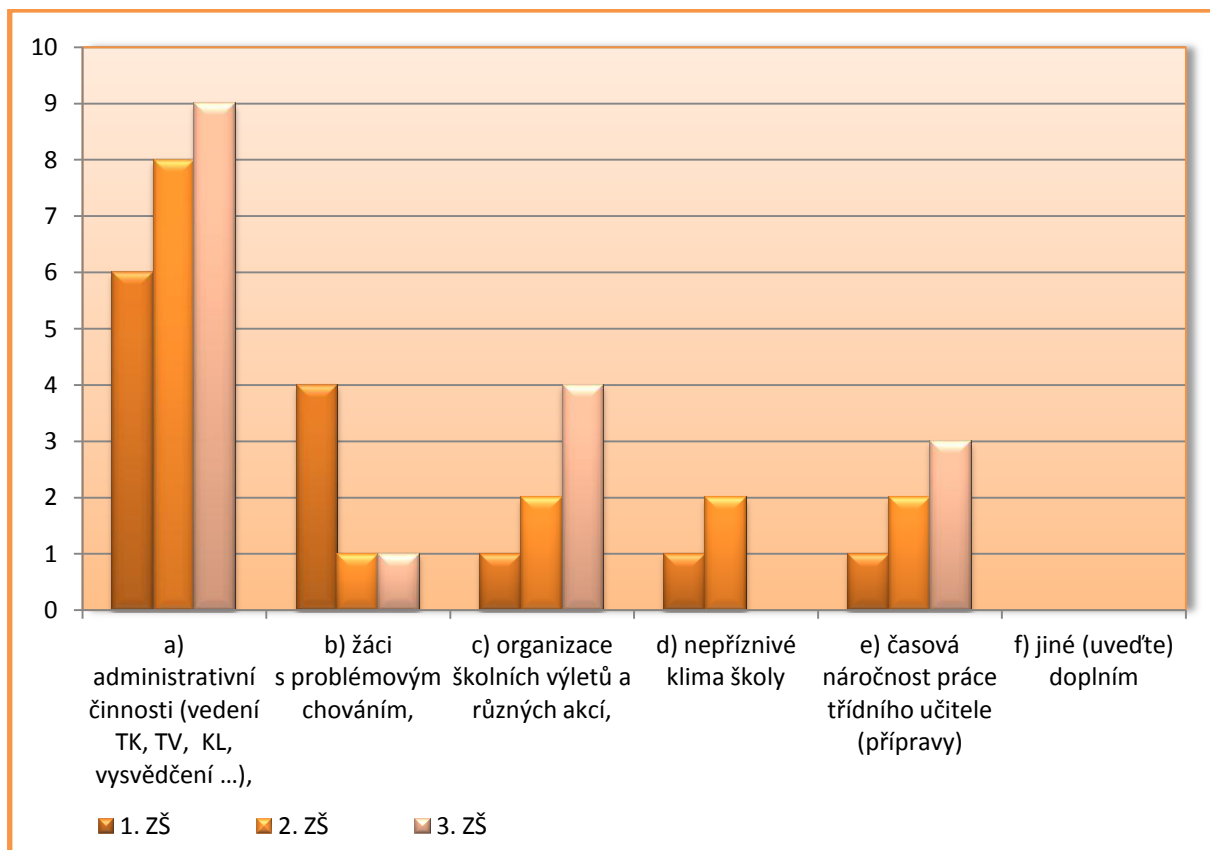
4.5 Zatěžující faktory ve funkci třídního učitele

Otázka 11: Na práci třídního učitele Vás nejvíce zatěžuje. (můžete vybrat více odpovědí)

Tabulka 13: Zatěžující faktory

	1. ZŠ	2. ZŠ	3. ZŠ	Celkem
a) administrativní činnosti (vedení TK, TV, KL, vysvědčení...)	6	8	9	23
b) žáci s problémovým chováním	4	1	1	6
c) organizace školních výletů a různých akcí	1	2	4	7
d) nepříznivé klima školy	1	2		3
e) časová náročnost práce třídního učitele (přípravy)	1	2	3	6
f) jiné (uved'te)				0
Celkem	13	15	17	45

Jako nejvíce zatěžující činnost respondenti uvedli vedení pedagogické dokumentace a to ve všech třech ZŠ. Pravdou je, že je tato činnost jistě náročná a to hlavně časově. Otázkou ale zůstává, zda-li je možné jisté povinnosti, spadající do vedení dokumentace vytěsnit a třídním učitelům takto „ulevit“. Ostatní položky jsou zastoupeny v menší míře, za zmínku stojí v 1. ZŠ odpověď „žáci s problémovým chováním“. Téměř 31% respondentů ji vnímá jako zatěžující oproti 2. a 3. ZŠ, kde ji jako zatěžující vnímá téměř 1% respondentů. U 3. ZŠ je zajímavé, že z téměř 24% vnímají třídní učitelé jako zatěžující faktor organizaci školních výletů a různých akcí. Zde by bylo žádoucí propojit výsledky s otázkou o delegování činností, kdy 3 respondenti uvedli, že by bylo možné tuto činnost delegovat. Je tedy faktem, že tato činnost třídní učitele zvláště na 3. ZŠ zatěžuje a je třeba se nad tím zamyslet a najít způsob, jak tuto věc vyřešit ku prospěchu všem.

Graf 13: Zatěžující faktory

4.6 Následné položky výzkumu

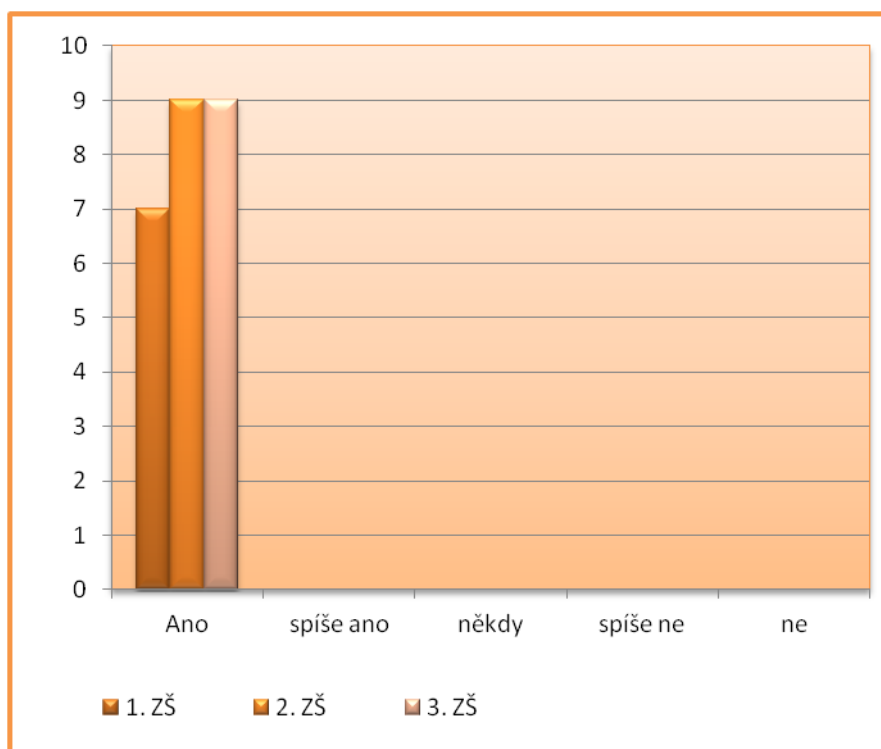
Následné položky se netýkají přímo výzkumného šetření, nicméně jsem chtěla získat tyto informace pro lepší seznámení se s respondenty. Tato kapitola se týká otázek 4, 12, 13, 15 a 16.

Otázka 4: Když Vás žáci požádají, pomáháte jim?

Tabulka 14: Pomoc žákům

	1. ZŠ	2. ZŠ	3. ZŠ
Ano	7	9	9
spíše ano			
Někdy			
spíše ne			
Ne			
Celkem	7	9	9

Jelikož se jedná o třídní učitele, ale také o lidi, kteří umí (nebo by alespoň měli částečně umět) naslouchat, bylo by s podivem, kdyby respondenti odpověděli jinak. Tuto otázku bychom dále mohli rozvést a zabývat se četností pomoci žákům, povahou problémů atd., což by mohlo být předmětem dalšího zajímavého výzkumu.

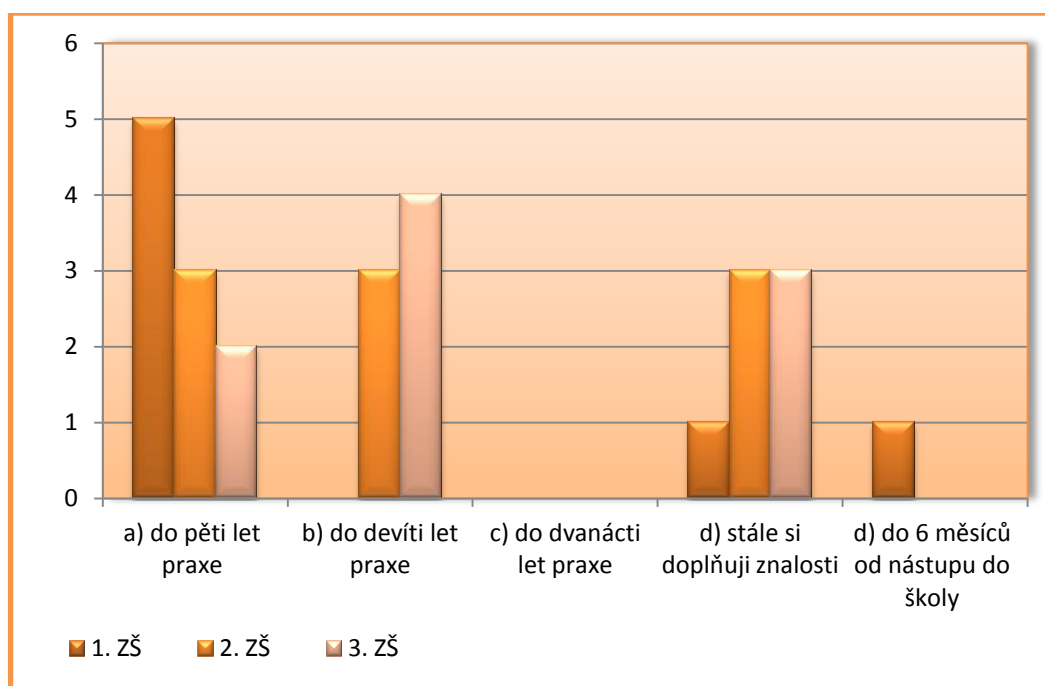
Graf 14: Pomoc žákům

Otázka 12: Za jakou dobu jste zvládli/a všechny činnosti a povinnosti třídního učitele?(vyberte jednu možnost).

Tabulka 15: Rychlost zvládnutí všech činností

	1. ZŠ	2. ZŠ	3. ZŠ	Celkem
a) do pěti let praxe	5	3	2	10
b) do devíti let praxe		3	4	7
c) do dvanácti let praxe				0
d) stále si doplňuji znalosti	1	3	3	7
d) do 6 měsíců od nástupu do školy	1			1
Celkem	7	9	9	25

Na tuto otázku, i přes to, že byla zahrnuta do dotazníku pro třídní učitele, by dle mého názoru mohli odpovídat taktéž ředitelé škol, abychom docílili lepšího srovnání. Odpověď na rychlost zvládnutí všech činností nikdo z dotazovaných neodpověděl za c), tedy do dvanácti let praxe. V 1. ZŠ 71% dotazovaných odpovědělo, že veškeré činnosti zvládli do pěti let praxe. Ve 2. ZŠ stejný počet respondentů uvedlo, že veškeré činnosti zvládli do pěti let praxe, do deseti let praxe a stále doplňování znalostí. U 3. ZŠ byla nejvíce, tj. z 44%, uvedena odpověď do devíti let praxe. Následující graf názorně shrnuje uvedené údaje.

Graf 15: Rychlost zvládnutí všech činností

Otázka 13: Získal/a jste studiem učitelství na VŠ dostatek vědomostí, dovedností?

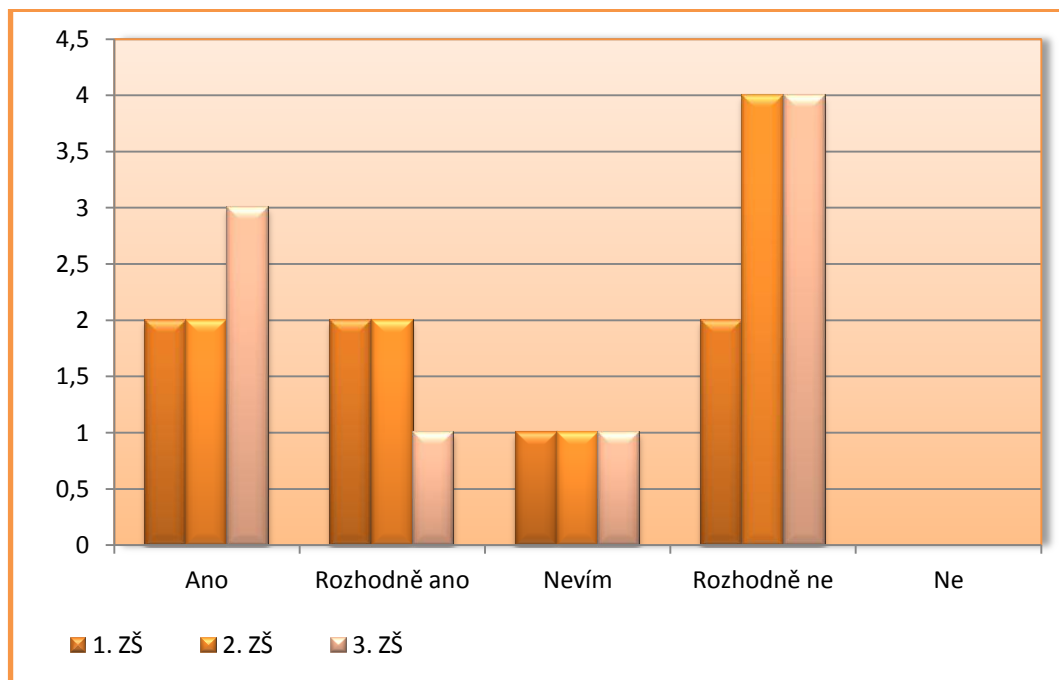
Tabulka 16: Získané dovednosti studiem na VŠ

	1. ZŠ	2. ZŠ	3. ZŠ	Celkem
Ano	2	2	3	7
Rozhodně ano	2	2	1	5
Nevím	1	1	1	3
Rozhodně ne	2	2	4	8
Ne				0
Celkem	7	7	9	23

Celkem na tuto otázku odpovědělo 23 respondentů, z toho 13% si získanými znalostmi nejsou jisti. Téměř 22% odpovědělo, že rozhodně získali dostatek vědomostí a dovedností studiem učitelství na VŠ a zhruba 30% respondentů taktéž souhlasí s tvrzením. Téměř 35% respondentů však dostatek vědomostí studiem učitelství na VŠ rozhodně nezískalo.

Z hlediska jednotlivých základních škol je situace následující: 1. a 2. základní škola má totožné odpovědi – zhruba 57% rozhodně získalo a získalo dostatek vědomostí studiem VŠ, zhruba 14% si není jisto a téměř 29% odpovídajících rozhodně nezískalo dostatek vědomostí. Odpovědi z 3. ZŠ se v položce „ano“ a „rozhodně ne“ téměř shodují, položky „rozhodně ano“ a „nevím“ jsou zodpovězeny každá pouze v jednom případě, tj. zhruba 11%.

Tyto výsledky jsou dle mého názoru „očekávatelné“. Nejen vzhledem k možnosti studia učitelství na různých vysokých školách – což v důsledku může zapříčinit rozdílné názory, ale také vzhledem k zodpovědnosti a pracování na sobě samotném.

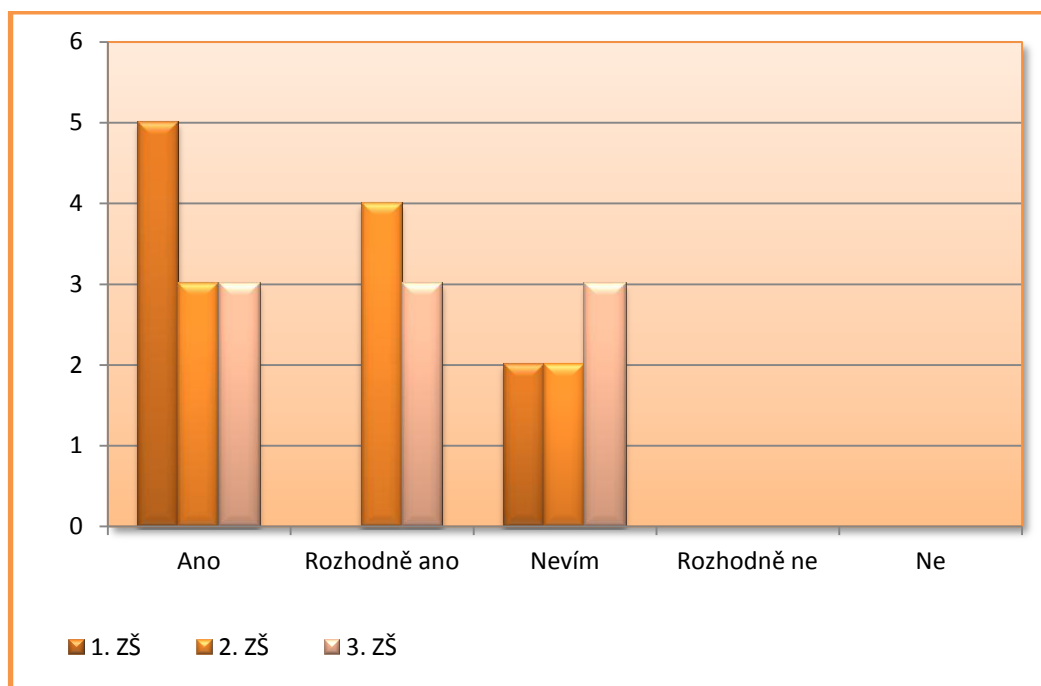
Graf 16: Získané dovednosti studiem na VŠ

Otázka 15: Funkci třídního učitele chcete nadále vykonávat?

Tabulka 17: Funkce třídního učitele

	1. ZŠ	2. ZŠ	3. ZŠ	Celkem
Ano	5	3	3	11
Rozhodně ano		4	3	7
Nevím	2	2	3	7
Rozhodně ne				0
Ne				0
Celkem	7	9	9	25

Nikdo z dotazovaných neodpověděl „rozhodně ne“ a „ne“, což je z mého pohledu pozitivní faktor. Avšak odpověď „nevím“, která je v celkovém souhrnu zastoupena z 28mi % není příliš pozitivní i přes to, že 44% respondentů odpovědělo „ano“ a 28% respondentů „rozhodně ano“.

Graf 17: Funkce třídního učitele

Otázka 16: Jakou radu byste dal/a začínajícímu učiteli, který dostal funkci třídního učitele?

Na tuto otázku respondenti odpověděli následovně:

- „vydržte, ptejte se zkušenějších,“
- „pevné nervy, trpělivost, odhodlání a důslednost,“
- „poradit se se zkušenějším kolegou – vedení pedagogické dokumentace, organizace třídy,“
- „dobře poznat žáky ve třídě a citlivě posuzovat jejich problémy,“
- „lidský vztah je součástí Vaší profese, nehleďte ji marně v normách, zákonech či ve školském řádu, hleďte ji sám u sebe,“

- „tolerance, ohleduplnost a respekt k odlišnostem žáků,“

Získané výsledky k položce č. 16 dotazníkového šetření jsem shrnula do celkového přehledu, kde jsem nerozlišovala každou školu zvlášť, protože se odpovědi v mnoha případech shodovaly.

ZÁVĚR

Ve své bakalářské práci jsem se zabývala učitelskou profesí obecně, osobností učitele, činnostmi a kompetencemi třídního učitele na prvním stupni základní školy.

Bakalářskou práci jsem uspořádala do tří částí, teoretickou, praktickou a vyhodnocující získaná data od respondentů.

V teoretické části popisuji učitelskou profesi jako takovou, uvádím zde, co učitelská profese vyžaduje, jaké vlastnosti a dovednosti by měl učitel splňovat, aby naplňoval svoje poslání. Paralelně popisuji činnosti, které vykonávají další pedagogičtí pracovníci z důvodu porovnání. Závěrem teoretické části se zabývám popisem činností třídního učitele a jeho kompetencemi.

V praktické části uvádím cíl mého výzkumného šetření. Cílem je zjistit co motivuje třídní učitele v jejich práci, které činnosti vykonávají nejčastěji, které činnosti mohou třídní učitelé delegovat a jestli třídnictví učitele obohacuje, či zatěžuje. Pro výzkum jsem zvolila dotazníkovou metodu, kterou jsem aplikovala na první stupeň tří základních škol. Mohla jsem zároveň pozorovat, jestli se získané odpovědi výrazně liší mezi jednotlivými školami, či nikoliv.

V části vyhodnocení získaných dat jsem zhodnotila získaná data formou tabulek, grafů a komentářů. Cíl práce se mi podařilo naplnit ve všech bodech.

Motivací pro třídní učitele v jejich činnosti je užší vztah k žákům, jež vybrali shodně všichni oslovení respondenti.

Mezi nejvíce vykonávané činnosti třídního učitele patří dle odpovědí respondentů řešení prospěchových problémů a problémů s chováním žáků se žáky a jejich rodiči.

Výzkumným šetřením jsem zjistila názor třídních učitelů na delegování jejich činností. Třídní učitelé by delegovali estetickou výzdobu třídy, vybírání finančních prostředků a organizaci školních výletů na žáky, rodiče či studentskou radu.

Z odpovědí respondentů dále vyplývá, že nejvíce obohacující pro třídní učitele je užší kontakt se žáky, vedení a organizování svojí třídy a pocit naplnění z dobře vykonané práce. Trochu znepokojující je zjištění, že 28% třídních učitelů ze zkoumaného vzorku neví, jestli by chtěli nadále činnost třídního učitele vykonávat.

Byla bych velmi ráda, kdyby moje práce byla přínosem pro všechny školy, ve kterých jsem výzkumná šetření prováděla.

Přínosná jsou doporučení dotázaných respondentů začínajícím třídním učitelům a to:

- PTEJTE SE ZKUŠENĚJŠÍCH,
- BUĎTE TRPĚLIVÍ A DŮSLEDNÍ,
- BUĎTE TOLERANTNÍ A RESPEKTUJTE ODLIŠNÉ OSOBNOSTI ŽÁKŮ.

Seznam literatury a informačních zdrojů

BLÍŽKOVSKÝ, Bohumír a kol. *Příručka třídního učitele*. 1. vyd. Praha: SPN, 1963. 335 s. Bez ISBN.

ČÁP, Jan. *Psychologie pro učitele*. Vyd. 2. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983. 381 s. Učebnice pro vysoké školy.

DUBEC, Michal. *Třídnické hodiny: metodika práce třídního učitele s tématy osobnostní a sociální výchovy*. Vyd. 1. Praha: Projekt Odyssea, 2007. 82 l. ISBN 978-80-87145-20-3.

GAVORA, Peter. *Výzkumné metody v pedagogice: příručka pro studenty, učitele a výzkumné pracovníky*. Brno: Paido, 1996. 130 s. ISBN 80-85931-15-x.

GRECMANOVÁ, Helena, HOLOUŠOVÁ, Drahomíra a URBANOVSKÁ, Eva. *Obecná pedagogika. 1*. Vyd. první. Olomouc: Hanex, [1998]. 231 s. Edukace. ISBN 80-85783-20-7.

HAVLÍK, Radomír a KOŤA, Jaroslav. *Sociologie výchovy a školy*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. 174 s. ISBN 978-80-7367-327-7.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogické diagnostiky: určeno pro posl. oboru učít. všeobecně vzdělávacích předmětů a pedagogika*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 1988. 50 s.

KALHOUS, Zdeněk a kol. Školní didaktika. In *ŠVEC V*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2002. 447 s. ISBN 80-7178-253-X.

KOŤA, Jaroslav. Učitelství jako povolání. In KASÍKOVÁ, Hana a Alena VALIŠOVÁ a kol. *Pedagogika pro učitele*. 2. vydání. Praha: Grada Publishing, a. s., 2007. s. 402. ISBN 978-80-247-1734-0.

KOHOUTEK, Rudolf a OURODA, Karel. *Psychologie osobnostních typů učitele*. Brno: CERM, 2000. 19 s. Item. Společenské vědy NZ 46. ISBN 80-7204-176-2.

KRATOCHVÍL, Oldřich. *Řízení školy: studijní text pro studenty doplňujícího pedagogického studia*. Kunovice: Evropský polytechnický institut, 2003. 78 s. ISBN 80-7314-018-7.

KRYKORKOVÁ, Hana a kol. *Učitel v současné škole*. Vyd. 1. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 2010. 315 s. ISBN 978-80-7308-301-4.

MALÍKOVÁ, Jana. *Třídní učitel v současné škole*. Bakalářská práce. Olomouc, 2010 Univerzita Palackého, Filozofická fakulta, Katedra sociologie a andragogiky. 49 s.

MAŇÁK, Josef. *Profesionální praktika z pedagogiky*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1992. 131 s. ISBN 80-210-0471-1.

NELEŠOVSKÁ, Alena. *Pedagogická komunikace v teorii a praxi*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2005. 171 s. Pedagogika. ISBN 80-247-0738-1

PETTY, Geoffrey. *Moderní vyučování*. 1. vyd. Praha: Portál, 1996. 380 s. ISBN 80-7178-070-7.

PODLAHOVÁ, Libuše. *První kroky učitele*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2004. 223 s. První pomoc pro pedagogy; 1. ISBN 80-7254-474-8.

PODLAHOVÁ, Libuše a kol. *Učitel sekundární školy: studijní opora*. Vyd. 1. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. 2 sv. (109, 136 s.). Texty k distančnímu vzdělávání v rámci kombinovaného studia. Studijní opory. ISBN 978-80-244-1828-5.

KLAPAL, Václav. Osobnost učitele jako vychovatele a vzdělavatele. In PODLAHOVÁ, Libuše. *Učitel sekundární školy: studijní opora*. Vyd. 1. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. 2 sv. (109, 136 s.). Texty k distančnímu vzdělávání v rámci kombinovaného studia. Studijní opory. ISBN 978-80-244-1828-5.

PLISCHKE, Jitka. Učitel současné školy. In PODLAHOVÁ, Libuše a kol. *Učitel sekundární školy*. Vyd. 1. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. 2 sv. (109, 136 s.). Texty k distančnímu vzdělávání v rámci kombinovaného studia. Studijní opory. ISBN 978-80-244-1828-5.

PROKEŠOVÁ, Miriam, ed. *Osobnost učitele aneb Ten, který miluje*. Ostrava: VAVA, 1997. 64 s. ISBN 80-902357-8-6.

PRŮCHA, J., E. WALTEROVÁ aj. MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. 322 s. ISBN 80-7178-772-8

SPOUSTA, Václav, *Základní výchovné činnosti třídního učitele*. Brno: Masarykova univerzita Brno, 1993. 80 s. ISBN 80-210-0552-1.

ŠTECH, Stanislav. Co je učitelství a lze se mu naučit? In VAŠUTOVÁ, Jaroslava. *Být učitelem: co by měl učitel vědět o své profesi*. 2., přeprac. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2007. 76. s. ISBN 978-90-7290-325-2.

ŠTOČEK, Milan. *Rukověť třídního učitele základní školy*. Praha: Atre, 2002. 100 s. Bez ISBN.

ŠVECOVÁ, Jana, ed. a Jaroslava VAŠUTOVÁ, ed. Problémy učitelské profese ve světě. In PRŮCHA, Jan. *Přehled pedagogiky*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 1997. 40-41 s. Access to Documents '97. Bez ISBN.

VARVAŘOVSKÁ, Soňa. Postavení učitele v české škole. In PRŮCHA, J. *Učitel: současné poznatky o profesi*. Praha: Portál, 2002b. 160 s. ISBN 80-7178-621-7.

PRŮCHA, Jan. *Učitel: současné poznatky o profesi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002. 154 s. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-621-7.

VAŠUTOVÁ, Jaroslava. *Být učitelem: co by měl učitel vědět o své profesi*. 2., přeprac. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2007. 77 s. ISBN 978-80-7290-325-2.

Právní předpisy

Vyhláška 317/2005 Sb. o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků.

Vyhláška č. 317/2005 Sb. o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků.

Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).

Zákon č. 563/ 2004 Sb. o pedagogických pracovnících.

Zákon č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících.

Internetové zdroje

<[Http:// www.ped.muni.cz/wedu/Body/Stud_mat/TEV1/Tridni_ucitel.ppt](http://www.ped.muni.cz/wedu/Body/Stud_mat/TEV1/Tridni_ucitel.ppt).>

<[Http://rudolfkohoutek.blog.cz/0911/skolni-pracovni-a-dalsi-prostredi-s-vlivem-na-vyvoj-osobnosti](http://rudolfkohoutek.blog.cz/0911/skolni-pracovni-a-dalsi-prostredi-s-vlivem-na-vyvoj-osobnosti).>

<[Http://www.socioklima.eu/program/files/pohled_na_ucitele.pdf](http://www.socioklima.eu/program/files/pohled_na_ucitele.pdf)>

Seznam tabulek

Tabulka 1:	Charakteristika respondentů
Tabulka 2:	Délka funkce třídního učitele na konkrétní škole
Tabulka 3:	Motivace
Tabulka 4:	Činnosti třídního učitele 1. ZŠ
Tabulka 5:	Činnosti třídního učitele 2. ZŠ
Tabulka 6:	Činnosti třídního učitele 3. ZŠ
Tabulka 7:	Nejčastěji řešené problémy
Tabulka 8:	Konfliktní situace
Tabulka 9:	Třídnická hodina
Tabulka 10:	Řešené problémy
Tabulka 11:	Delegování činností
Tabulka 12:	Obohacení
Tabulka 13:	Zatěžující faktory
Tabulka 14:	Pomoc žákům
Tabulka 16:	Získané dovednosti studiem na VŠ
Tabulka 15:	Rychlost zvládnutí všech činností
Tabulka 17:	Funkce třídního učitele

Seznam grafů

- Graf 1: Procentuální rozložení žen a mužů
- Graf 2: Délka funkce třídního učitele na konkrétní škole
- Graf 3: Motivace
- Graf 4: Činnosti třídního učitele 1. ZŠ
- Graf 5: Činnosti třídního učitele 2. ZŠ
- Graf 6: Činnosti třídního učitele 3. ZŠ
- Graf 7: Řešené problémy s rodiči
- Graf 8: Konfliktní situace
- Graf 9: Třídnická hodina
- Graf 10: Řešené problémy
- Graf 11: Delegování činností
- Graf 12: Pocit obohacení
- Graf 13: Zatěžující faktory
- Graf 14: Pomoc žákům
- Graf 15: Rychlost zvládnutí všech činností
- Graf 16: Získané dovednosti studiem na VŠ
- Graf 17: Funkce třídního učitele

Seznam příloh

Příloha 1: Dotazník pro třídní učitele

Příloha 1:

Dotazník pro třídní učitele

Milé kolegyně, milí kolegové,
obracím se na vás s prosbou o pomoc. Do rukou se Vám dostává dotazník, jehož výsledky mají posloužit ke zpracování mé bakalářské práce, která se zabývá činností třídních učitelů na I. stupni základní školy.

Data získaná vyplněním dotazníku, budou zpracována mimo Vaši školu a budou sloužit jen k účelům výzkumného šetření. Dotazník je anonymní a prosím Vás o jeho vyplnění, které Vám nezabere více než 10 minut. Odpovědi, které vyberete, prosím zakroužkujte. S radostí uvítám Vaše komentáře.

Předem Vám děkuji za vstřícnost, ochotu a Váš čas při vyplňování dotazníku.

S pozdravem

Lenka Kučerová

1. Jste?				
a)	Žena			
b)	Muž			
2. Co vás motivuje na práci třídního učitele? (vyberte 2 odpovědi)				
a)	užší vztah k žákům			
b)	spolupráce s rodiči			
c)	finanční ohodnocení			
d)	vždy jsem chtěl/a vykonávat funkci třídního učitele (napište proč?)			
e)	pochvala za práci třídního učitele			
f)	jiné (uved'te)			
3. Jak dlouho pracujete na této škole ve funkci třídního učitele?				
a)	0-2 let			
b)	3-10 let			
c)	11-15 let			
d)	16-25 let			
e)	26 let a více			
4. Když Vás žáci požádají, pomáháte jim?				
Ano	Rozhodně ano	Nevím	Rozhodně ne	Ne

V následující škále číslo 1 znamená nejméně důležitou hodnotu a číslo 5 nejvíce důležitou hodnotu.

5. Jako třídní učitel řešíte nejčastěji které činnosti?	
a) prospěchové problémy	1 – 2 – 3 – 4 – 5
b) omlouvání absence	1 – 2 – 3 – 4 – 5
c) problémy v chování	1 – 2 – 3 – 4 – 5
d) řešení zdravotních aspektů u žáků ve třídě	1 – 2 – 3 – 4 – 5
e) sociální rodinnou situaci	1 – 2 – 3 – 4 – 5
f) vedení pedagogické dokumentace	1 – 2 – 3 – 4 – 5
g) spolupráce s vedením školy a s ostatními vyučujícími	1 – 2 – 3 – 4 – 5
h) informovanost rodičů o prospěchu a chování žáků	1 – 2 – 3 – 4 – 5
i) jiné (uveďte)	
6. S rodiči řešíte nejvíce.	
a) prospěch žáků	
b) výchovné problémy	
c) rodinné zázemí	
d) jiné (uveďte)	
7. Konflikty ve třídě mezi žáky řešíte „jak často“?	
a) denně	
b) 1x týdně	
c) jiné (uveďte)	
8. Třídnickou hodinu se svými žáky máte.	
a) jednou za čtrnáct dní	
b) jednou měsíčně	
c) za čtvrt roku	
d) za půl roku	
e) jiné (uveďte)	
9. V třídnické hodině nejčastěji řešíte.	
a) omlouvání nepřítomnosti žáků ve výuce	
b) nekázeň ve třídě	
c) povídání se žáky	
d) jiné (uveďte)	
10. Na práci třídního učitele Vás nejvíce obohacuje. (můžete vybrat více odpovědí)	
a) bližší kontakt s dětmi	
b) vést a organizovat svou třídu	
c) větší uplatnění a realizace vašich schopností a aktivit	
d) vedení třídnických hodin	
e) bližší spolupráce s rodiči	
f) pocit naplnění z dobře vykonané práce	
g) administrativní činnosti (vedení TK, TV, KL, vysvědčení...)	
h) jiné (uveďte)	

11. Na práci třídního učitele Vás nejvíce zatěžuje (můžete vybrat více odpovědí)				
a)	administrativní činnosti (vedení TK, TV, KL, vysvědčení ...)			
b)	žáci s problémovým chováním			
c)	organizace školních výletů a různých akcí,			
d)	nepříznivé klima školy			
e)	časová náročnost práce třídního učitele (přípravy)			
f)	jiné (uveďte)			

12. Za jakou dobu jste zvládl/a všechny činnosti a povinnosti třídního učitele? (vyberte jednu možnost).				
a)	do pěti let praxe			
b)	do devíti let praxe			
c)	do dvanácti let praxe			
d)	jiné (uveďte)			
e)	_____			
13. Získal jste studiem učitelství na VŠ dostatek vědomostí, dovedností?				
Ano	Rozhodně ano	Nevím	Rozhodně ne	Ne
14. Které činnosti by mohl třídní učitel delegovat a na koho? (ke každé položce uveďte na koho)				
a)	vedení pedagogické dokumentace			
b)	organizace školního výletu			
c)	vybírání finančních prostředků			
d)	organizace třídních akcí (kulturní akce, výstavy, besídky)			
e)	estetickou výzdobu třídy			
f)	jiné (uveďte)			

15. Funkci třídního učitele chcete nadále vykonávat?				
Ano	Rozhodně ano	Nevím	Rozhodně ne	Ne
16. Jakou radu byste dal/a začínajícímu učiteli, který dostal funkci třídního učitele?				

Anotace

Jméno a příjmení autora: Lenka Kučerová

Název katedry a fakulty: Katedra sociologie a andragogiky, Filozofická fakulta

Univerzity Palackého v Olomouci

Název bakalářské práce: Třídní učitel v současné škole

Vedoucí práce: doc. PhDr. Libuše Podlahová, Dr.

Počet příloh: 1

Počet použitých zdrojů: 37

Klíčová slova: Učitelská profese, osobnost učitele, ředitel školy, učitel, třídní učitel, činnosti a kompetence třídního učitele, třídnická hodina.

Klíčová slova v angličtině: Teaching profession, personality of the teacher, headmaster, teacher, class teacher, activities and competencies of the class master, class's hour.

Anotace: Teoretická část práce byla věnována funkci třídního učitele jako takové a byly zde nastíněny profesní náplně dalších pedagogických pracovníků. Cílem praktické části práce je zjistit pomocí dotazníkového šetření, které činnosti jsou nejdůležitější pro třídního učitele, co je motivuje v této funkci a která činnost je obohacuje a naopak, která je pro ně zatěžující.

Anotace v angličtině: In the theoretical part, there is described functions of the class master and outlined professional content of other educators. The aim of the practical part is find out which activities are the most important for the class master using a questionnaire survey. What motivates them in their function and which duty is rewarding or not and which is burdensome.